

Український Морський Інститут

63

Гайнц Грісбах-Туган

Heinz Griesbach-Tugan

Новітнє турецьке красне письменство

DIE MODERNE TÜRKISCHE PROSALITERATUR

Авторизований переклад з німецької мови
під редакцією проф. В. Дубровського

НА ЧУЖИНІ

1948

Гайнц Грісбах-Туган

Heinz Griesbach-Tugan

БІБЛІОТЕКА

ІМЕНІ

О. ОЛЬЖИЧА

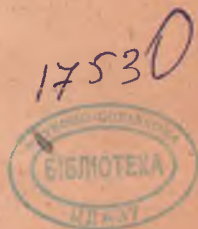
Новітнє турецьке красне письменство

DIE MODERNE TÜRKISCHE PROSALITERATUR

Авторизований переклад з німецької мови
під редакцією проф. В. Дубровського

BIBLIOTHEQUE UKRAINIENNE
SIMON PETLURA
6, rue de Palestine - 75019 PARIS
FRANCE

4772
БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ О. ОЛЬЖИЧА
ВУЛ. ГРУШЕВСЬКОГО, 4
НА ЧУЖИНІ

БІБЛІОТЕКА

О. СЛЪЖИНА

- 803 -

«...Непереможна сила життя робить те, що історичні сусіди — Туреччина та Україна, хоч не завжди годилися в минулому, зате у майбутньому реально здійснять взаємне розуміння кінцевої для обох країн спільності у справах політики, економіки та культури»...

(О. Лотоцький; *В Царгороді*. Варшава).

Пояснення від редактора

Важливість для українців знання культури й духовного розвитку нашого найближчого південного сусіда—турецького народу—не підлягає сумніву. Між тим українське громадянство, навіть в його фахових, літературознавчих колах, навряд чи має будьяке (не кажемо вже—ясне) уявлення про турецьку літературу, зокрема сучасну. Загальний огляд історії турецької літератури проф. Смірнова, надрукований ще в минулому столітті в серії „Всемирная литература” під ред. акад. Ф. Корша,—надто застарів для нашого часу, і до того ж узагалі не був доведений навіть до молодотурецьких часів. Так само відомості лише за старі часи турецької літератури можна знайти в тюркологічних працях акад. А. Кримського, проф. Гордлевського, акад. Ол. Самойловича та ін. Чотиритомова історія турецької літератури, видана в Баку вже за советів, в період непу, яка заторкує також всіх найвидатніших турецьких письменників першої чверті ХХ ст., цілком неприступна своєю мовою турецькою для нашого читача, як також неприступні для нього з тої ж причини власне турецькі підручники з історії їх літератури, видані в Істанбулі, Анкарі абошо. Фахові праці з нової турецької літератури німецьких орієнталістів, як Гахтман, Гартман, Шпріс тощо, є надто раритетними, щоб вони були знані українському літературознавцеві. Тому одиницями в українському друці виглядають розвідки про деяких новіших турецьких письменників і переклади їх творів — Омера Сейф Еддіна, Рефік Халіда, Якуба Кадрі, що були надруковані автором цих рядків в журналах „Східний Світ”, „Червоний Шлях” та окремими книжками.

При такому стані нашого тюркознавства уявляється корисним опублікувати в українському перекладі цю невелику інформативну працю молодого німецького тюрколога Гайнца Грісбаха-Тугана. Вона не подає ні докладнішої, крім загального вступу, аналізи процесу розвитку модерного турецького красивого письменства в цілому, ні аналізи творчості окремих письменників та їх головніших творів. Це просто зводка основних формальних даних з біографій вибраних автором турецьких письменників ХХ ст., з додатком елементарних бібліографічних відомостей: назви творів, форми їх, роки видання, відмічення тих з них, що особливо прославилися. Для довідково-інформативної мети цього може бути досить. Глибше ж дослідження турецької літератури ускладнюється, навіть для тих, хто настільки знає турецьку мову, що може читати турецькі твори в оригіналі,—тим прикметним станом турецької критики, який є добре знаний всім тюркологам і є для них неприємною й неминучою перешкодою. Турецькі літературознавці ще навчаються свого фаху в європейців, і тому їх розвідки далеко не завжди можуть задовольнити вимоги нашого освіченого читача і бути справжнім джерелом розуміння процесу розвитку турецької літератури. Тому ми можемо поставити на карб авторів цього нарису й проф. Тугана, в якого він черпав матеріял, брак у них потрібної й цікавої для аналізу творів і течій модерного турецького красивого письменства. Вони задовольняться тим станом європейської тюркології, на якому вони сьогодні перебуває.

Всі імена турецьких письменників подано в українській транскрипції, що не являє особливих труднощів з огляду на майже повну тотожність турецької й української фонетик. Величезна ж розбіжність турецької й української лексики робить турецькі назви творів цілком незрозумілими для українського читача. Тому ці назви подано також в українському перекладі (в дужках), між тим як у рукопису автора ці назви здебільшого було залишено без перекладу на німецьку мову. До уваги українського читача подаємо також і те, що всі турецькі слова треба вимовляти з наголосом на останньому складі, — цим забезпечується правдива акцентуація їх при читанні.

Для правдивої вимови турецьких слів у назвах творів і в іменах письменників зауважуємо нижче, як треба вимовляти деякі турецькі літери, що незвичайні для загально вживаного читання латинської абетки, а саме:

- â — вимовляється, як протягле „аа”, або як „я“ в словах іншомовного походження (напр. Âli — Аалі; lâle — ляле)
 - ç — як „дж” (напр. — джура)
 - ç — як „ч” (çoban — чабан)
 - ğ — як українське „г”, або зовсім не вимовляється — в істанбульській говірці (після твердих голосівок) і як „й” (після м'яких голосівок), напр. „agaç” — аач — дерево; „degil” дейіль — ні
 - h — як „г” або „х” (напр. her — гер — увесь; Halide — Халіде)
 - ı — (без крапки) вимовляється, як „и” (широке); напр. „kiz — киз — дівчина
 - ı — як „ж” (напр. журба)
 - ö — як німецьке „ö” (напр. Goethe), напр. „köy” — кьой — село
 - ş — як „ш” (шило)
 - ü — як німецьке „ü” (напр. „bütün” — бютюн — увесь)
 - v — як „в” (напр. ev — ев — дім)
 - y — як „й” (напр. „yeni şey” — йені шей — нова річ)
 - z — як „з” (зима); („az” — аз — мало)
- (апостроф) визначає перерву голосу в словах арабського походження на місці звуку „айн” або „гамзи”. Подібне до нашого „сім'я”.

9. I. 1948.

Проф. В. Дубровський

Передмова

Рідко коли красне письменство якогось народу проробило в такому короткому часі основну перемену, як саме в останнім п'ятдесятиріччю красне письменство турецького народу. Ще ніколи така перемена красного письменства не була так тісно пов'язана з політичними діями й історією свого народу, як саме турецьке письменство. З 1908 р. роком молодотурецької революції закінчується література доби абсолютизму (Істібдат деврі едебіяти). Давніше турецьке красне письменство, що його повсякчасно характеризувала риса світового болю й сентиментальности, замінює нова доба літератури, що в основному визначається туранським* і національно-турецьким культурним рухом. Ця доба нової турецької літератури (Едебіяти джедиде) обнімає протяг часу від 1908 р. до 1920 р. Після розвалу Османської держави турецький культурний рух досягає свого найвищого ступеня. Починається доба „тюркізму“, що його філософічні й соціологічні основи заклав найголовніше Зійя Ёокалп, як учитель і виразник турецького народу (Зійя Ёокалп „Türkçülüğün esasları“ — „Основи тюркського націоналізму“).

Ататюрк** створив із старої, занепакої, багатонаціональної Османської держави — турецьку національну державу. Політична й культурна революція охопила всі галузі турецького життя. Красне письменство, поставлене свідомо на національному або націоналістичному ґрунті, стало виразником національної думки й почуття. Характеристичними рисами турецького нового письменства є передусім зірвання із колишнім теологічним способом думання й перехід до ляїстичної думки та почуття. Це письменство стає виразником нового наставлення до життя і до дійсности. Теми беруться із дійсности, а персонажі реальніші, взяті в більшо-сті з найновішої історії турецької нації.

Новіші письменники — це все реалісти, вони мають сильний нахил до психологізування. Витворилася головне літературна форма роману й новелі, що безперечно ще відзеркалює європейський, а особливо французький первозбір. Поміж першими письменниками роману треба особливо згадати імена: Ахмет Мітхат, Намик Кемаль, Самі Пашазаде Сезаї. Поміж наступної генерації, що засвоїла вже більш досконалий стиль, треба особливо назвати: Халіт Зійя Ушакліґіль, Мехмет Рауф, Хюсейін Джаміт, Ахмет Хікмет і інші. Найвизначнішими сучасними письменниками роману й новелі є: Якуп Кадрі, Халіде Едіп, Решат Нурі, Фаліх Рифки й Пейямі Сафа.

Щоб могли справедливо оцінити турецьке красне письменство, що дош-ру в найновіших часах змогло визволитись з-під французького впливу й розвивалось вільно й незалежно тільки зпроквола, то не вільно прикла-

* Туранізм — політично-ідеологічна течія в сучасному турецькому суспільстві, спрямована на національно-державне об'єднання всіх тюркських народів світу.

** Ататюрк — батько тюрків. Це є почесне найменування, надане турецьким народом своєму національному вождеві Кемалеві-паші.

дати цілковито європейського мірила, але треба постійно брати під увагу розвиток останніх років, що добре посунений вперед, але все ще знаходиться в стані формування.

Основники часопису „Meşale” (Смолоскип), що появився 1 липня 1928 р., незабаром після впровадження латинки, виставили в своєму першому числі гасло: „життєвість, щирість і завжди нове”. Ці основники є відомі, як „йеді мешаледжі” (сім смолоскипників). Це — шість поетів і один прозаїк: Сабрі Есат, Йяшар Набі, Джевдет Кудрет; Васфі Магір, Зійя Осман, Муаммер Лютфі і Кенан Хулюсі. Відомий поет і критик Ахмет Хашім підтримує прагнення цих сімох Смолоскипників, у той час як найпесимістичніший Юсуф Зійя виступав проти них.

Із впровадженням латинки розвинулось також намагання реформува-ти й націоналізувати турецьку мову, що його особливо заступила група прихильників новітньої мови („Йеві лісанджилар”). Між ними був найви-значнішим. Омер Сейфеддін із своїм журналом „Genç kalemler” (Молоді пера). 12. липня 1932. р. було, під опікою влади, основано „Türk dili tetkik Cemiyeti” (Товариство дослідження турецької мови), що поставило зав-дання зтюркізувати турецький словниковий скарб, що дотепер складався приблизно із двох третин чужих слів арабського й перського походження. В 1934 р. з нагоди другого мовного конгресу було перейменовано „Тюрк ділі теткік джемійєті” на „Türk dili araştırma Kurumu” (Товари-ство дослідження турецької мови). Цим було зтюркізовано й саму назву товариства.

26 вересня 1932 р. під час першого мовного конгресу (Dil kurultagı), під керівництвом Ата-тюрка було усталено програму товариства „Тюрк ділі араштірма куруму” таким способом:

- 1) збирати зі старих турецьких творів народний турецький словниковий скарб;
- 2) з'ясувати властивість і спосіб творення слів у турецькій мові і за цією методою творити нові слова із турецьких словних коренів;
- 3) замінити в турецькій мові часто вживані слова чужого походження правдиво турецькими словами.

Через те, що ці новотурецькі слова з народньої мови є так само чужі, як старі арабські й перські іншомовні слова, то ця обставина є, природ-ньо, великою перепоною для розвитку літературних сил. Мимо всього існує оправдана надія, що турецьке поетичне мистецтво видасть твори, які зай-муть визначне місце також і в світовій літературі.

Письменники передкемалівського періоду

1) Ömer Сейфеддін (Ömer Seyfeddin)

Цей письменник народився в 1884 р. в Гонен (Гюнан) на полудневий захід від Бандирма. Він був сином кавказького турчина (черкеса). Після закінчення військової школи в Едірне (Адрінопіль), він вступив до Військової Академії в Істанбулі, яку покинув у 1903 році. До 1910 р. він служив у війську, як кадровий старшина; опісля вийшов на пенсію, щоб мати змогу цілковито віддати себе своїм літературним працям. Він був одним із найревніших співробітників журналу „Genç kalemler” (Молоді пера), довкола якого гуртувалися прихильники нової мови („йєні лісанджидлар”). Безупинно працював він над реформою мови з метою створення літературної мови, що мала б бути зрозумілою й звичайній простолюдині. Його праця наробила багато шуму й надбала йому багато ворогів серед визначних письменників. Ömer Сейфеддін помер у найліпших роках — 6 березня 1920 р.

Спочатку Ömer Сейфеддін виступив в віршами, з яких найгарніші є такі: „Dogdugum yer” (Моє місце народження), „Ayrılık” (Розлука) і „Nişanlı” (Наречена). Особливого успіху досягнув він, як прозаїк, у новелях і малих оповіданнях. Його мова часто визначається щирим гумором і ніжною іронією. Через те, що йому особливо лежать на серці національні проблеми, то головна увага в його творах звернута на його турецьких земляків. Проста людина з народу тішиться у нього особливою любов'ю. Його праці можна розділити на три ділянки, з яких він бере свій матеріал.

1. Історія батьківщини й національні проблеми. Збірка „Eski kahramanlar” (Давні герої) з оповіданнями: „Ferman” (Наказ), „Forsa” (Галерник), „Beyaz lâle” (Білий тюльпан), — і в протизвагу до неї — „Yeni kahramanlar” (Новітні герої) з оповіданнями: „Piç” (Байстрюк), „Tohaf bir zulum” (Дивовижне знасилування) та інші. Всі ці новелі й оповідання мають помітно визначену тенденцію.

2. Звичаї і характер турецької людини. Частина його новель присвячена з'ясуванню характеру й істоти турецької людини. Він змальовує в них турецьку людину такою, якою вона є. Двома сумними й потрясаючими до глибини душі творами є: „Bomba” і „Diyet” (Гроші за кров). Але ж Ömer Сейфеддін вживає й гумору. „Rüşvet” (Хабар) і „Bincesek şey” (Щось до зідання) свідчать про його знаменитий гумор. Дальші цінні оповідання знаходяться в двох збірках: „Yüksek okçekler” (Високі закаблуки) і „Bahar ve kelebekler” (Весна й метелики).

Казки й матеріали з саг (билин). Одна новеля, що опрацьовує матеріал з переказів, є „Elegimsagma” або „Alaimi Sema” (Веселка). В той же час правдивою казкою є „Ihtiyarlıkta veya gençlikte” (В старості або в молодості). Байкою є малий нарис „Sivri sinek” (Комар). Останньою літературною працею письменника є „Kurumuş Ağaçlar” (Засохлі дерева). Незабаром після закінчення цієї казки він захворів і помер.

Писання Омер Сейфеддіна є розкинені в журналах: спочатку в „Genç Kalemler” (Молоді пера), опісля переважно в „Yeni Mecmua” (Новий журнал) та в „Hayat” (Життя). Після його смерті було видано декілька збірок його оповідань. Повна збірка його творів була видана під заголовком „Külliyyatı” (Збірка творів) т. т. 1 — 10, — „Muallim Ahmet Halit kitabevi” (1938). Поодинокі томи мають такі заголовки: т. I. „İlk düşen ak” (159 ст.), 2-е видання 1940 р.; т. II. — „Yüksek Okçeler” (157 ст.); т. III. — „Bomba” (159 ст.), 2-е вид. 1940 р. т. IV — „Gizli mabet” (157 ст.), 2-е вид. 1942 р.; т. V „Asilzadeler” (159 ст.), 1-е вид. 1936 р.; т. VI „Bahar ve kelebekler” (158 ст.); т. VII „Beuz lâle” (159 ст.), 2-е вид., 1942 р.; т. VIII „Mahcupluk imtihanı” (158 ст.); т. IX „Tarih ezeli bir tekerrürdür” (155 ст.); т. X до 1942 р. ще не появилася.

В арабському письмі вийшли раніше: „Yarinki Turan devleti” 1930, 1914; „Mektep çocuklarında türklük mefkûresi” (Ідея турецькості у шкільних дітей); „Eshabi kehîmiz” 1918 (соціальний роман); „Harem”, 1918; „Eiruz Bey”, 1919; „Gizli mabet”, 1926; „Yüksek Okçeler”, 1926, 1938; 2-е вид. 1942; „Bahar ve kelebekler”, 1927.

Прим. ред. Три оповідання Омера Сейфеддіна в перекладі українською мовою вперше було надруковано в журналі „Червоний Шлях”, Харків, 1930, Ч. 2, ст. 27 — 39. Це число названого журналу було присвячене в цілості матеріялам, що стосуються сучасної Туреччини. Життєпис і характеристика творчості цього письменника та портрет його й притім декілька зривків його творчості — коротких новел в українському перекладі було надруковано в журналі „Східний Світ”, 1929 р., Ч. 1 — 2, ст. 327 — 329, виданому Всеукраїнською Науковою Асоціацією Сходознавства в Харкові. Просторішу збірку оповідань Омера Сейфеддіна з поясненнями й передмовою проф. В. Дубровського було видруковано видавництвом „Рух” у Харкові в 1932 р. під заголовком: Омер Сейф Еддін „Оповідання”, ст. 163. Особлива увага українського наукового сходознавства до цього турецького письменника обґрунтовується винятковою важливістю його творчості для новішого періоду турецької літератури й взагалі в історії культурних і політичних рухів у турецькому народі в першій чверті ХХ ст.

2) Рефік Халіт Карай (Refik Halit Karay)

Рефік Халіт народився в 1886 р. в Істанбулі. Спочатку він отримав домашнє навчання і ходив якийсь час до ліцею в Галата Сарай. Він студював правничі науки. Після 1908 р. він вступив у ряди „Fecriâti” (Світанох) і почав журналістичну діяльність. В численних часописах і журналах („Serveti Fünun” — Багатство наук; „Sadayi Millet” — Голос народу; „Yeni Mecmua” — Новий журнал; „Kalem” — Перо; „Sem” — Натовпи) публікував він малі оповідання та гумористичні нариси; останні в більшості під псевдонімом „Kıgır” (Іжак). Він сам був також видавцем жартівливого часопису „Aydede” (Місяць). В державній службі він займав різні посади. Підчас одної з його подорожей до Анатолії зібрав він вражіння, що їх пізніше змалював у своїх „Memleket hikâyeleri” (Народні оповідання).

Політично Рефік Халіт належав до партії „Hürriyet ve İtilâf” (Свобода й порозуміння). Під час боротьби за волю стояв він по стороні султана і був ярим противником національного руху. В 1919 р. Дамат Феріт Паша призначив його генеральним директором пошти і телеграфу. Тому що він зраджував шифровані телеграми й урядові листи, то Кемаль Паша зажадав його арешту й покарання. Після перемоги національної армії Рефік Халіт утік до Сирії. П'ятнадцять років він жив у Алеппо. Тут видавав він турецьку газету і працював як письменник. На підставі амнестії у 1938 р., незадовго перед смертю Ататюрка, він повернувся назад до Істанбулу, де й до сьогодні він живе і між іншим пише малі критичні статті для часопису „Tan” (Час).

Рефік Халіт є дуже добрим прозаїком і в своїх зображеннях наскрізь реалістом. Його „Memleket hikâyeleri” свідчать про надзвичайний талант спостереження в автора. Ця збірка обіймає 14 оповідань, з яких до най-

гарніших належать опі: „Yatik Emine” (Ятик Еміне); „Seftali bahçeleri” (Персикові сади), „Vehbi Effendinin şüphesi” (Сумнів пана Вехбі), „Sarı Bal” (Сари Бал), „Boz Eşek” (Буланий віслук), „Komşu namusu” (Честь сусіда), „Ser hocası” (Мандрівний вчитель). Дві істотні риси проявляються в усіх його творах: повна гумору комічність і реалістична привидність. Твори Рефіка Халіда, що появлялися спочатку розкидано по часописах і журналах Істанбулу й Алеппо, будуть тепер видані збіркою у видавництві „Semih Lûtfi Erciyas”. Дотепер вийшло 22 томи.

Т в о р и

„Kirpinin dedikleri” (Оповідання їжака). „Sakın aldanma, inanma, kapma” (Стережись і не дайся впровадити в блуд; не вір і не дайся, щоб тебе переконали), 1335 (1919 р.). „Harç zenginleri” (Багатії війни), 1918 р. „Memleket hikâyeleri” (Народні оповідання), 1335 р. „İstanbulun iç yüzü” (Внутрішнє обличчя Істанбулу), 1336 р. „Aga Paşanın hatırası” (Спогади Ага Паши), „Au peşinde” (За місяцем). „Guguklu saat” (Годинник із зозулею), 1940 р. „Tanıdıklarım” (Мої знайомі), 1941 р. „Sürgün” (Вигнанець). „Çete” (Партизанський загін), 1939 р. „Gurbet hikâyeleri” (Оповідання з чужини) 1940 р. „Deli” (Божевільний). „Bir içim su” (Мій ковток води). „Minelbar ilelmihar” (Від брами до молитовної ніші мечету). „Bir avuç saçta” (Жменя полови). „Yezidin kızı” (Донька езіда). „İlk adım” (Перший крок). „Tanrıya şikâyet” (Скарга до Бога). „Makiyahl kadın” (Нарум'янена жінка). „Günler geçerken” (Тоді, як дні проминають). „Üç nesil — üç hayat” (Три генерації — три життя).

П р и м. р е д. Перше й, можливо, найкраще оповідання з відомої збірки новель Рефіка Халіда „Народні оповідання” — „Ятик Еміне” було видруковано українською мовою насамперед у журналі „Червоний Шлях”, 1930 р. Ч. 2 ст. 11 — 35, Харків (т. зв. „турецьке число” цього журналу). Вдруге це саме оповідання, з передмовою й примітками проф. В. Дубровського, було видруковано окремою книжечкою видавництвом „Література й Мистецтво” в 1931 р. під назвою „Рефік Халід — Ятик Еміне” (Харків, ст. 44). Повна збірка новель Рефіка Халіда „Народні оповідання” з передмовою про даного письменника й його творчість була передана до друку у видавництві „Український письменник” у 1933 р. проф. В. Дубровським, — але з причин тодішніх політичних репресій на українство взагалі й зокрема на українське письменство — не була пропущена цензурою до друку, а рукопис певно загинув.

3. Якуп Кадрі Караосманоглу (Yakup Kadri Karaosmanoglu)

Якуп Кадрі Караосманоглу народився в 1889 р. Він був нащадком старого турецького шляхетського роду Кара Осман, що мав колись у західній Анатолії (Анатолії), в Айдині, Магнісі й Бергама, суверенну владу. Його місцем народження був Каїр. Він прожив однак свої молоді роки в Магнісі й Бергамі й щойно пізніше повернувся зі своєю ріднею до Каїру. Після молодотурецької революції в 1908 р. він переїхав до Істанбулу.

Якуп Кадрі належить, безумовно, до провідних турецьких письменників. Він уміє знаменито представляти людські пристрасті й потягнення, душевний стан і боротьбу, інколи з певним нахилом до психопатології. Його першим твором є збірка новель „Bir serensam” (Авантюризм). Потім він видав збірку новель „Rahmet” (Милосердя), що її темою є турецька боротьба за волю. Його перший роман появилвся в 1922 р. під заголовком „Kıralık kонаk” (Мешкальний дім для винайму). В цьому ж році був виданий інший його роман — „Nur Baba”, що дає цікаву картину життя деревішів. Високостилевою прозою написаний твір „Eğenlerin bagından” (З саду Божих мужів) доводить, що Якуп Кадрі не ставився негативно до містичних вартостей і сил. Якуп Кадрі поставив, останнім часом, центральним пунктом своєї поетичної творчості — роман, для якого матеріал узяв спеціально з найновішої історії. Цей роман „Hüküm gecesi” (Ніч присуду) дає живий образ політичних умовин за панування молодого-

турків (1908 — 1918 pp.). „Sodom ve Gomore” змальовує відносини в Істанбулі під час альянтської окупації після першої світової війни. Натомість роман „Ankara” бере темою турецьку боротьбу за волю.

Боротьбу за волю пережив Якуп Кадрі в Істанбулі. В 1924 р. його було вибрано депутатом від Мардіну, а пізніше від Маніси. В 1934 р. він вступив до дипломатичної служби, спочатку як посол до Тірани (Албанія), в 1936 р. — до Праги, в 1939 р. до Гаґи, яку він покинув у травні 1940 р. Від 1942 р. він є послом у Берні (Швейцарія).

При присудженні першої турецької літературної нагороди в 1942р. відбулося пробне голосування на вибір поміж його романом „Yaban” (Степ) і романом „Sinekli Bakkal” (Торговець мухами — назва одної площі в Істанбулі) письменниці Халіде Едіп, при чому нагороду було признано більшістю одного голосу для Халіде Едіп.

Якуп Кадрі написав також декілька драм. З них особливо треба згадати: „Nirvan”, „Sağanak” (Злива), „Horas” (Горацій).

Т в о р и

„Bir serencam” (Авантурник) 1330/1914; „Kıralık konak” (Мешкальний дім для винайму) 1338/1922; „Nur Baba” (власне ймення) 1338/1922; „Erenlerin bağında” (З саду Божих мужів), 1922; „Rahmet” (Милосердя), 1921 р.; „Kadınlık ve kadınlığımız” (Жіночість і наші жінки), 1923; „Hüküm gecesi” (Ніч присуду), 1927; „Sodom ve Gomore”, 1928; „Seçme yazılar.” (Вибрані твори), 1928; „Ergenekon” (власне ймення), 1929/30; „Horas”, 1929; „Sağanak” (Злива), 1929; „Yaban” (Степ), 1932; „Ankara”, 1934; „Sürgün” (Вигнання), 1938; „Okun ucundan” (З вістря стріли), 1940; „Alp dağlarından ve Miss Chalfren'in albümünden” (З гір Альп та з альбому міс Хальфрін), 1942; „Geçmiş zaman peşinde Swann'ların semtinden”, 1942 (З околиць сванів за давніх часів).

Прим. ред. Один з найвидатніших сучасних турецьких письменників — Якуп Кадрі, якого не без підстави називають „турецьким Достоевським”, відомий українським читачам з роману його „Нур Баба” (ім'я одного з провідників дервішських громад, що був виданий в 1933 р. видавництвом „Рух” у Харкові з передмовою про письменника й цей його твір — проф. В. Дубровського під назвою „Якуп Кадрі. Нур Баба”, Харків 1933. ст. 230. Переклад іншого роману нього ж письменника „Степ”, зроблений тим же самим українським сходознавцем з одержавно ним від автора примірянка, не міг побачити світу через несприятливі політичні обставини. Цей роман зображає часи визвольної боротьби турецького народу за свою незалежність. Тому видання його українською мовою могло б бути особливо цікавим для українських читачів. Рукопис цього перекладу напевно загинув під час другої світової війни.

4. Халіде Едіп Адивар (Halide Edip Adıvar)

Письменниця Халіде Едіп народилася в 1883 р. в Істанбулі. Вона є найбільшим літературним талантом модерної Туреччини і, як така, є найбільше відома в Європі. Як палка прихильниця „туранізму”, вона стала відома перед першою світовою війною головно своїми двома творами: „Yeni Turan” (Новий Туран) і „Handan” (власне ймення героїні роману; визначає в перекладі — „та, що сміється”). Після світової війни Халіде Едіп приєдналася до визвольного турецького руху і тут діяла дуже активно. За боротьбу, що вона її провадила в національному русі, було надано їй чин „onbaşı” (старшого стрільця). Роман „Ateşten gömlek” (Вогняна сорочка) є сильним документом того бурхливого часу.

В своїй збірці новель „Daga çıkan kurt” (Вовк, що сходить на гору) вона зуміла знаменито з'ясувати горе й страждання турецького народу. Заголовку цього її твору є символічний. Вовк, що здавен давна відограє важливу роллю в турецьких народніх переказах, став гербовою емблемою нової Туреччини. Вислів „сходити на гору” означає те саме, що — „підняти прапори повстання”. Найвідомішими оповіданнями цієї збірки є такі: „Ete-

nin hikâyesi" (Оповідання повстанця) і „Tanidigim çocuklardan“ (Діти, що я їх знала).

Майже 15 років жила Халіде Едіп з політичних причин на чужині, здебільшого в Англії й Америці, як також в Індії. В журналах, як „The Light“ (в Лягорі), вона писала статті; робила також доповіді. Сьогодні вона є професором англійської літератури в університеті в Істанбулі. В газетах „Akşam“ (Вечір) і „Yeni gün“ (Новий день) ще часто опубліковує вона свої статті.

Під час свого перебування закордоном вона видала декілька книжок англійською мовою, з яких найвизначнішими є такі: „Memoirs“ і „The Turkish Ordeal“ (Турецький іспит). Обидва твори оповідають про її власне життя й долю та дають читачеві чудове уявлення про політичні стосунки на тлі життя турецької родини.

Халіде Едіп має своєрідний стиль, що не завжди є однаковим. Він є під міцним англійським впливом. В 1936 р. вона опублікувала роман „Sinekli bakka“ (Торговець мухами), за який вона отримала турецьку літературну нагороду, що її вперше присуджувалося 1942 р. Цей роман зображає життя мешканців Істанбулу на початку цього століття.

Т в о р и

Під іменем Halide Salih: „Mader“ (Мати), 1313; „Seviye Talip“ (власне імення), 1326/1909; „Raikin annesi“ (Мати Райки), 1325; „Harap mabetler“ (Зруйновані храми), 1911; Під іменем Halide Edip: „Yeni Turan“ (Новий Туран), 1912; „Handan“ 1912; „Son eseri“ (Останній твір), 1912; „Mev'ut hüküm“ (Обіцяна влада), 1335/1918; „Kenan çobanları“ (Пастухи Кенана), 1918; „Dağa çikan kurt“ (Вовк, що сходить на гору); від 1338 до 1340 (1922 — 1924); „Zmirden Bursa“ (Із Смирни до Бурси), 1338/1922; „Ateşten gömlek“ (Вогняна сорочка), 1338/1923; „Kalp ağrısı“ (Біль серця), 1340/1924; „Vurun kahpeye!“ (Бийте проститутку!), 1926; „Memoirs of Halide Edip“, New York-London, 1926; „Zeyno'nun Oğlu“, (Син Зейно), 1928; „Gizli belde“ (Таємне місто) 1928; „The Turkish Ordeal“ London, 1928; „Turkey Faces West“, New Haven, 1930; „Conflict of East and West in Turkey“, Delhi, 1936; „Inside India“, New York, 1937; „Sinekli bakka“, (Торговець мухами), 1936; „Yolpalas cinayeti“ (Злочин в Йолпалаці), 1937; „Tatarcık“ (Татарство), 1939; „İngiliz edebiyatı tarihi, başlangıçtan Elizabeth devrine kadar“ (Історія англійської літератури з початку до віку Елізабети), 1940; „Türk kadını niçin ve nasıl değişti“ (Чому й як змінюються турецькі жінки), 1943; „Berg der Hölle und Berg des Paradieses“ (Гора пекла й гора раю), 1943.

Прим. ред. Найславетніший твір Халіде Едіп „Вогняна сорочка“ може бути відомий нашим читачам з двох перекладів: українського (друкованого у Львові) та російського (друкованого в Тбілісі). Проте обидва переклади страждають настільки тяжкими недоліками, що в згаданому українському перекладі вони приводять навіть до неясності місцями самого тексту.

5. Хюсейн Рахмі Гюрпінар (Hüseyin Rahmi Gürpınar).

Хюсейн Рахмі, що народився 1868 або 1870 р. в Істанбулі, походить із давньої урядничої родини. Він уже хлопцем виступив як письменник; спочатку переклав він із французької мови наступні твори: 1890 — „Balıyolu ihtiyar“ (Старий, що на шляху західного вітру — Emile Gaboriau); 1891 — 1309 — „Paris'te bir tehhül“ (Весілля в Парижі — I. Claretie); 1891 — „İki refiki tahrir“ (Два друзі просвіти — I. Claretie); 1891 — „Frederik de Berneret“ (Бернерет з Фредериком — A. de Musset); 1894 — „Andre Korsak“ — P. Bourget; 1902 — „Viçare bakka“ (Нещасний продавець — P. de Kock).

Його першим самостійним твором є „Şik“ (Шик), що частинно повстав під час науки в школі. Від 1896 р. Хюсейн Рахмі є співробітником жур-

наду „İkdam” (Запал). Його перші романи перебувають ще під великим французьким впливом. Він став славним після публікації гумористично-сатиричного роману „Mürebbiye” (Вихователька). Роман „İffet” (Чистота) має в собі цікаві сцени з народного життя. Такі романи як „Metres” та „Mürebbiye” дуже наслідують Молієра. Багатим джерелом для фольклорних досліджень є його твори: „İffet”, „Tesadüf” (Зустріч) і „Gül yabanı” (Дух пустелі). Правдивим скарбом для мовних і лексикографічних цілей є „Ben deli miyim?” (Чи я збожеволів?), „Metres” (Повія), „Billur kalp” (Кришталеве серце). Особливо гостру критику викликав у Туреччині його роман „Sadı” (Чарівниця). На цю критику він написав ущплюву антикритику „Sadı çarpiyor” (Чарівниця б’є). В 1939 — 1943 рр. він був депутатом. Помер він 8 березня 1944 р.

Хюсейн Рахмі належить до пересічних письменників. Він займався більше поденим писанням і легкою белетристикою. Все таки його твори, як джерело для пізнання турецького народу, мають деяке значення.

Т в о р и

„Sik yahut ayna” (Шик або дзеркало), 1888; „Tesadüf” (Зустріч), 1312/1894; „Mürebbiye” (Вихователька), 1313/1895; „Mutallâka” (Розведена жінка), 1314/1896; „İffet” (Чистота), 1314/1897; „Metres”, 1315/1897; „Bir muadele-i sevda” (Замість кохання), 1315/1897; „Nimetsînas” (Невдячний), 1319/1901; „Şip sevdî” (Несталий коханець), 1909; „Kuyruklu yıldız altında bir izdivaç” (Весілля під кометою), 1909; „Sevda pesinde” (За коханням), 1912; „Sadı” (Чарівниця), 1912; „Sadı çarpiyor” (Чарівниця б’є), 1329/1913; „Gül yabanı” (Дух пустелі), 1912; „Sekaveti edibiye” (Літературне розбійництво), 1329/1913; „Nazan bülbülü” (Осінній соловей), 1916; „Nakka sığındık” (Ми дорівнялися у праві), 1919; „Hayattan sahifeler” (Сторінки з життя), 1335/1919; „Togaman” (Міцний юнак), 1335/1919; „Kadınlar vâzî” (Казання жінок), 1920; „Son arzu” (Останнє бажання), 1338/1922; „Tebessümü elem” (Сміх болю), 1335/1923; „Efsuncu baba” (Старий чаклун), 1340/1924; „Meyhane de hanımlar” (Жінки в шинку), 1924; „Cehennemlik” (Чортівня), 1340/1924; „Rus-Leh seferi” (Російсько-польська війна); „Erkan-i harbiye-i umumiyeğe tab” (Документи загального Генштабу), перекладено на російську мову 1341/1925; „Billur kalp” (Кришталеве серце), 1926; „Tutuşmuş gönüller” (Запалені серця), 1926; „Kaupanam nasl kudurdu” (Як теща сказала), 1927; „Kokotlar mektebi” (Школа поїв), 1928; „Mezarından kalkan şehit” (Мертвий герой встає з могили), 1928; „Ben deli miyim” (Чи я збожеволів?), 1929; „Şeytan işi” (Праця чорта), 1933; „Namusla açlık meselesi” (Справа чести й голоду), 1933; „İki hödüğün seyahatı” (Подорож двох простаків); 1933; „Katil puse” (Смертельний поцілунок), 1933; „Kadın erkekleşince” (Як тільки жінка стане як чоловік), 1933; „Utanmaz adam” (Безсоромна людина), 1934; „Tünelden İnk çıkış” (Перший вихід з тунелю), 1934; „Keçeli” (Повстаний), 1934; „Kan dalaası” (Кривава пустеля), 1934; „Kara gölge” (Чорна тінь), 1934; „Keklik avı” (Полювання за фіміямом), 1934; „Eşkiya ininde” (У бандитів), 1935; „Gönül ticareti” (Торгівля серця), 1939; „Natura defteri” (Зшиток спогадів), 1940; „Kader böyle imiş” (Така була Божя воля), 1940; „Kesik baş” (Стяття голови), 1942; „Melek sanmıştım şeytani” (Я вірив, що янгол став чортом), 1934.

6. Хамдулла Супхі Танріювер (Hamdulla Suphi Tanrıöver)

Хамдула Супхі народився в 1885 р. в Істанбулі. Він був сином Самі Пашазаде Абдульятіф Супхі паші. Його дід був славним великим везиром Самі Паша. Його дядько був славний поет Сезаї, за посередництвом якого опублікував він, ще будучи учнем, свої вірші в паризькій емігрантській газеті „Surayı Ummet” (Сура* нації). Він підготовлювався до вчи-

*) Прим. ред. Сура — розділ Корану.

тельського звання і від 1909 р. був професором естетики в істанбульському університеті. До османського парламенту він належав, як депутат провінції Анталія, а опісля — від Маніси. 22 січня 1920 р. він виголосив там, на таємному засіданні, промову про Мустафу Кемалю й анатолійський турецький національний рух. До Великого Національного Зібрання його було обрано в квітні 1920 р., як депутата від Анталії, пізніше — від Істанбулу. В кінці 1920 і на початку 1925 р. ставав він на деякий час міністром освіти. Від травня 1931 р. він є послом Туреччини в Букарешті.

Після революції 1908 р. Х. Супкі належав до основників літературної школи „Fecri ati” (Світанок). Він став відомим через свої вірші „Annemin derdi” (Страждання моєї матері) і „Ah, apasigim!” (Ах, бідна моя матуся!). Велику славу здобув він через свою невтомну працю в „Türkosağı” (Турецький Народний Дім), що йому посвячував він усі свої сили, як голова від заснування його повесні 1912 р. до його розв'язання в 1931 р.

Як прозаїк і оратор, він має для турецької літератури дуже велике значення. Його доповіді в „Türkosağı” з'явилися здебільшого в журналі „Türk Yurdu” (Тюркська нація). Його двотомовий твір „Dağ yolu” (Гірська дорога), що появився в Істанбулі в 1928 р. і в 1931 р. обнімає збірку його праць. Інша збірка „Günebakan” (Соняшник) 1929 р. обнімає його прозаїчні твори. Його статті й оповідання, розкидані по інших періодиках, ще дотепер не зібрані.

7. Ака Гюндюз (Ака Gündüz)

Ака Гюндюз, що його помилково часто називають кавказьким турком, народився в 1885 р. в одному селі Румелії в околиці Alasonya. Його батьком був полковник Ібрагім Кадрі, що спочатку називався Хюсейін Авні. Після вступу до війська він занехаяв це ім'я, щоб не змішувати його зі славним Хюсейіном Пашою та назвав себе Еніс Авні. Спочатку він ходив до школи в Серезі і в Салоніках де він учився в „Askeri rüştiye” (військова середня школа). Після переїзду до Істанбулу він учився в Галата-Сарайському ліцеї, а потім перейшов до військової школи „Istanbul-Kuleli”, а звідти — до „Harbiye” (вища військова школа), яку він не закінчив. З причини хвороби він мусів покинути цю школу з другої кляси. В боротьбі проти абсолютизму він брав активну участь. 24 квітня 1908 р. він вимаршрував із військом до Істанбулу. Невдовзі потім він пішов з Кемаль-Пашою на короткий час до Адани. В 1911 р. він виїхав до Парижу, щоб тут студіювати мистецтво й правничі науки. Після 2 1/2 років він повернувся звідти до Істанбулу, не закінчивши своїх студій. Він займав там різні становища, аж поки не посвятився цілковито письменницькій діяльності. Його вірші й статті порозкидані по численних журналах. В Салоніках писав він для журналу „Genç Kalemler” (Молоді пера) і „Socuk Vahşesi”, (Дитячий садок). Журнал „Nayat” (Життя), що виходив у Анкарі, також часто поміщував його твори. Деякий час він редагував істанбульську сатиричну газету „Karagöz” (Блазень*). Найбільше він писав під псевдонімами Seniha Hikmet та Serken Gebin. Між 1932 — 1943 рр. Ака Гюндюз був депутатом від Анкари.

Всі його твори перейняті палкою любов'ю до батьківщини. Його турецька мова проста й рівна. Після балканської війни він писав національні й патріотичні вірші, що частинно зібрані в книжці „Bozgun” (Поразка). Сюжети для своєї першої збірки новель він узяв із подій триполітанської та балканської війн. Це збірки: „Türk kalbi” (Серце турка) і „Türk kitabı” (Книжка турка). Дві його п'єси мали перед першою світовою війною в театрі великий успіх: „Muhterem katil” (Високоповажний убійник) і „Yağın arkıler” (Напівтурки). Ака Гюндюз прилучився цілим серцем до свободо-

*) Карагьоз — власне ймення героя турецького лялькового театру.

любного руху в своєму романі „Dikmen Yıldızı” (Зірка з Дікмену), де він описує боротьбу за свободу.

Т в о р и

Вірші: „Bozgun” (Поразка), 1912.

Оповідання: „Türk kalbi” (Серце турка), 1913; „Katircioğlu” (власне ймення, — значить: син погонича мулів), 1332/1916; „Bu toprağın kızları” (Дівчата цієї землі), 1927; „Türkün kitabı” (Книжка турка), 1329/1913; „Hayatın hikâyeleri” (Оповідання з життя), 1928; „Demir elin hikâyeleri” (Оповідання залізної руки), 1930; „İnkılâp hikâyeleri: Gazinin gizli ordusu” (Оповідання революції: таємне військо Газі¹⁾), 1030; „Meçhul asker” (Невідомий солдат), 1930.

Романи: „Dikmen yıldızı” (Зірка з Дікмену), 1927; „Kurbâğacık” (Дротяні щипці обдєнки), 1919; „Bir şoförün gizli defteri” (Таємний зшиток одного шофера), 1928; „Tang-Tango”, 1928; „İki süngu arasında” (Між двома багнетами), 1929; „Çapkın kız” (Непотрібна дівчина), 1930; „Yıldız” (Золотий порох), 1930; „Beyaz kahraman” (Білий герой), 1932; „Onların romanı” (Роман того), 1933; „Üç kızın hikâyesi” (Оповідання трьох дівчат), 1933; „Üvey ana” (Мачуха), 1933; „Aysel” (власне ймення), 1933; „Ben öldürmedim, kokain.” (Я не вбитий, кокаїне), 1933; „Tarbi” (власне ймення); „F. A. F. Çetesi” (Партизани Ф. А. Ф.); „Sansaroz” (власне ймення); „Yıldırımlar” (Блискавки); „Bir ahlâk meselesi” (Проблема поведінки); „Sarı Zeybek” (Білявий Зейбек*); „Osaklılar” (Приналежні до тюрк оджагі**); „Enginin esrarı” (Таємниця Ен.іна), 1936; „Mezar kazıcılar” (Погребники), 1930; „Çapraz delikanlı. Roman içinde roman” (Хлопець Чапраз. Роман у романі), 1930; „Aşkın temizliği” (Чистота кохання), 1937; „Nisran” (Розлука), 1939; „Oduñ kokusu” (Запах дерева), 1938; „Zekerîya sofrası.” (Стіл Зекері), 1938; „Giderayak” (В останній момент), 1939; „Yaula kızı” (Гірська дівчина), 1940; „Bebek” (власне ймення); 1942; „Türk duygusu” (Почуття турка), 1941.

Драми: „Yarım türkler” (Напівтурки), 1913; „Muhterem katil” (Високоповажний убійник), 1330/1914; „Kurbanlar” (Жертви); „Kızlar” (Близнята); „Toral Osman” (Кульгавий Осман); „Köy muallimi” (Сільський учитель), 1932; „Yarım Osman” (Напівосман), 1933; „Mavi yıldırım” (Блакитна блискавка), 1933; „O bir devirdi.” (Те було періодом), 1939.

Інші твори: „Çocuk kitabı” (Дитяча книжка), 1928; „Yazı kitabı” (Книжка для переписування), 1929; „Gazi çocukları için” (Серед дітей Газі); „Monolog, kumbara, mallar, meydana” (Монолог, кошилка, здібності, на площі), 1932; „Yılmazların ikizler” (Близнята боязкого), 1932.

8. Ерджюмент Екрем Талу (Ercüment Ekrem Talu)

Цей письменник належить до старої знатної родини вчених і літераторів. Його дід Реджаї Ефенді сприяв, як директор султанського „Takvimhane” (друкарня), друкуванню численних вартісних творів. Його батько славний Устад Екрем дуже прислужився для розвитку модерної турецької літератури. Устад Екрем був не тільки поетом, але також критиком, істориком і вчителем.

Ерджюмент Екрем, син цього видатного письменника, народився в Істанбулі 1886 р. Спочатку він студював правничі науки, потім вивчав на дальшій студії до Франції. В 1906 р. він став перекладачем при державній Управі боргів, а пізніше при Сенаті. Ерджюмент Екрем володіє мовами: французькою, німецькою, англійською, польською, грецькою, перською та іта-

¹⁾ Прим. ред. Газі — переможець. Це був офіційний почесний титул Кемала Ататюрка.

²⁾ Зейбек — приналежний до турецького племені.

^{**)} Прим. ред. „Тюрк Оджагі” — турецька патріотична культурна організація, що дбала про піднесення народньої освіти.

лійською. Довгий час він був урядовим перекладачем при церемоніальному відділі Високої Порти. В 1919 р. став він директором преси в Істанбулі. Потім бачимо його в генеральному секретаріаті президентури Турецької Республіки. В 1927 р. він був директором преси в Анкарі, а потім в управлінні державних друкарень. Далі він був учителем французької мови в школі для цивільних урядовців і, нарешті, радником посольства у Варшаві.

В 1903 р. він видавав дитячий журнал „Çocuklara mahsus gazete” (Газета для дітей). Його статті, розпорошені по багатьох журналах, з'являлися під псевдонімом „Ergmel Talu” або „Ebül Muvakkar”. Його писання повні чудового гумору і тонкого жарту. Цим особливо визначаються його романи: „Evliyaуı cedid” (Нові святі) і „Zeyli Evliyaуı cedid” (Додаток до „Нові святі”). Дуже живо й вірно представляє його роман „Kodaman” (власне ймення, що значить — муж стану) відносини в колишній Туреччині. Менш цінним є його роман „Bu gönül böyle sevdi” (Це серце так покохало). Роман „Papeloglu” (власне ймення, що значить — син гроша) змальовує образ Туреччини під час першої світової війни. Ми бачимо тут, як міняються погляди людей і політичні партії, наслідком чого започатковується розвал старої держави і занепад старого ладу.

Т в о р и

„Evliyaуı cedid” (Нові святі), 1917; „Sabir efendinin gelini” (Наречена пана Сабіра), 1922; „Asriler” (Модерні), 1922; „Teravihten sagura” (Від надзвичайної нічної Божої служби до ранкової їжі), 1923; „Sevgiliye masallar” (Казки для закоханої), 1925; „Kan ve imam” (Кров і віра), 1925; „Zeyli evliyaуı cedid” (Додаток до „Нові святі”), 1925; „Şevketmaâr” (Його Величність), 1925; „Gün batarken” (Коли кінчається день), 1926; „Koruk” (Без готівки), 1926; „Kundakçı” (Підпалювач), 1926; „Kız Ali” (Дівчина Алі), 1926; „Meşhed-i'nin hikâyeleri” (Оповідання мешхедця), 1926; „Meşhed-i ile devri âlem” (Повсякчасні бесіди з мешхедцем), 1927; „Gemi aslanı” (Корабельний лев), 1927; „Gün doğmaуınca” (Доки ще не настав день), 1928; „Yeni kıraat” I—V (Нова читанка), 1928 — 1934; „Meşhed-i Ankarada” (Мешхедець в Анкарі), 1933; „Bu gönül böyle sevdi” (Це серце так покохало), коло 1933; Meşhed-i aslan reşinde” (Мешхедець за левом), 1934; „Kodaman” (Впливовий), 1934; „Cüceler ve devler memleketinde” (В країні гномів і демонів), 1935; „Papeloglu” (Син гроша), 1936; „Güldüren kitap” (Книжка сміху); „Beyaz şemsiyeli” (З білим парасолем), 1939; „Meşhed-i polis hafiyesi” (Мешхедець поліційним агентом); „Dünden fıkralar” (Думки минулого), 1943.

9. Махмут Йесарі (Mahmut Yesari)

Цей письменник, що народився 1895 р. в Істанбулі, був унуком славного каліграфа Йесарізаде Мустафа Іззет. Він учився в істанбульській гімназії й Академії мистецтв. Він малював карикатури для журналів „Gıdık” (Лоскотання) і пізніше — „Diken” (Жало). З особливим замишуванням він перейшов до драматургічної творчості. Також займався він театральною критикою.

На письменницьку арену він виступив передовсім романами: „Çoban yıldızı” (Зірка чабана), 1925; „Culluk” (Бекас), 1917; і „Ak saçlı genç kız” (Ясноволоса молода дівчина), 1928. У своїх романах малює він яскраво характерою і ставить соціальні й соціологічні проблеми. В романах „Bahçemde bir gül açtı” (В моєму саді зацвіла рожка), „Su sinekleri” (Мухи одноднівки) і „Kırlangıçlar” (Ластівки) Махмут Йесарі вибирає теми з життя мистців, що нам видаються дещо перестарілими. Але стиль Махмута Йесарі простий і гнучкий, вислів чистий і ясний. Письменник має особливе

БІБЛІОТЕКА

ІМЕНІ О. ОЛЬЖИЧА

ВУЛ. ГРУШЕВСЬКОГО, 4

замилування до балачкової мови і для цього часто користується формою діалогів.

Т в о р и

„Çoban yıldızı” (Зірка чабана - Венера), 1925; „Çulluk” (Бекас), 1927; „Pervin abla” (Старша сестра Первін), 1927; „Ak saçlı genç kız” (Ясноволоса молода дівчина), 1928; „Hınc” (Лютість), 1928; „Geceleyn sokaklar” (Нічні провулки), 1929; „Bağrıyanık Ömer,” (Ömer, що від болу згоряє), 1930; „Kırlangıçlar” (Ластівки), 1930; „Kâhya kadın” (Хатня майстриця), 1931; „Hammlar terzihanesi” (Дамська кравецька майстерня); „Su sinekleri,” (Мухи одноднівки), 1932; „Bahçemde bir gül açtı” (В мойому саді розцвіла роза), 1932; „Kaftımın saçı” (Провина мого серця), 1932; „Ölünün gözleri” (Очі покійника), 1933; „Tipi dindi” (Метелиця припинилась), 1935; „Sevda ihtikârı” (Баринш від кохання), 1934; „Aşk yarışı” (Перегони кохання), 1934; „Bir kadın geçti” (Пройшла одна жінка), 1934; „Kanlı sir” (Кривава таємниця), 1935; „Afacan” (Негідник); „Yılık çardak” (Страшна альтанка), 1936; „Kaуір yüzünden kazanç” (Здобуток через утрату), 1936; „Şeytan kuyn” (Колодець чорта) 1936; „Ask uvası” (Кубло кохання), 1936; „Yakut yüzük” (Рубінове кільце) 1936; „Sürtük” (Шльондра), 1937; „Yakacak mektupları” (Листи з околиці), 1938; „Nanife teyuze hizmetçi arıyor” (Тітка Ханіфе шукає служницю), 1939; „Mopoklarım” (Мої монолози), „Dag rüzgârları” (Гірські вітри), 1939; „Karlıca oteli” (Готель з лазнею), 1939; „Üç gönül arasında” (Поміж трьома серцями); „1 + 1 = 1”; „Marcel Pagnol” (власне прізвище); „Yalı usacı” (Служник на приморській віллі).

10. Решат Нурі Гюнтекин (Reşat Nuri Güntekin)

Решат Нурі належить до письменників, що їх найліпше знають в Туреччині і твори яких найбільш читані. Р. Нурі народився в Істанбулі 1892 року і був сином військового лікаря. Спочатку він вчився у французькій монастирській школі в Ізмірі, а потім студював літературу й гуманітарні науки в Істанбулі й одержав звання вчителя. Далі він був інспектором в міністерстві освіти. З 1939 р. він депутат від Чанак-Кале. Він написав багато статей для часописів: „Tan” (Час) і „Cumhuriyet” (Республіка).

Його твори є оригінально-турецькими продуктами, не зважаючи на те, що їх складено за французькими взірцями, за якими він навчався. Нарешті, він виступив з п'єсами для театру й опублікував у 1919 р. під псевдонімом „Hayrettin Rüstü” театральне видовисько „Nakikî kahramanlık” (Шире геройство). Особливою симпатією користуються слідуєчі його твори для театру: „Hançer” (Кинжал), „Ümidin güneşi” (Сонце надії) та „Bir gece faciası” (Нічна трагедія).

Але його головна сила полягає в романі й новелі. Уявлення Решат Нурі реалістичне: він підглядає істоту життя й зображає людей, якими вони є. Його розповідний стиль простий і вільний від вишуканостей і заплутаностей. Решат Нурі став популярним в Туреччині своїм романом „Çalı kuşu” (Жайворонок). В поточних роках Р. Нурі пише дуже багато. Майже щороку він продукує невеличкі романи.

З його збірок новель треба особливо назвати „Sönmüş yıldızlar” (Померклі зорі). Цю збірку так названо за її першим твором. Між іншим ця збірка містить в собі ще такі твори: „Gölgelerin busesi” (Поцілунок в тіні); крім того дев'ять коротких драматичних уривків, з яких найвідоміший — „Fazilet mükâfatı” (Нагорода за вірність). Інша збірка його новель також названа за її першим твором: „Tanrı misafiri” (Божий гість).

Т в о р и

Романи й оповідання: „Gizli el” (Темна рука), 1922; „Çalı kuşu” (Жайворонок), 1922; „Sönmuş yıldızlar” (Померклі зорі), 1939; „Damga” (Клятва), 1924; „Dudaktan kalbe” (З вуст до серця), 1923; „Akşam güneşi” (Вечірнє сонце), 1926; „Tanrı misafiri” (Божий гість), 1927; „Bir kadın düşmanı” (Ворог жінки), 1927; „Acımak” (Біль), 1928; „Saadet uğruna” (Для щастя); „Leyla ile Mecnun” (Лейля і Меджнун), 1928; „Yeşil gece” (Зелена ніч), 1928; „Yaprak dökümü” (Листопад), 1930; „Olagan işler” (Повсякденні справи), 1930; „Kızılık” (Вишневі галузки), 1932; „Gök yüzü” (На небі), 1935; „Eski hastalık” (Стара хвороба), 1938; „Anadolu notları” (Анатолійські замітки), 1939; „Ateş gecesi” (Вогняна ніч), 1940.

Драматичні твори: „Nakîki kahramanlık” (Щире геройство), 1919; „Gönül inhidam” (Розбиття серця); „Eski rüya” (Старий сон), 1920; „Bir gece faciası” (Нічна трагедія), 1925; „Ümidin güneşi” (Сонце надії), 1925; „Taş parçası” (Шматок каменя), 1926, „Hancer” (Кинджал), 1927; „Çifte keramet” (Подвійне диво), 1927; „Gazeteci düşmanı” (Ворог газетчика); „Şemsiye hırsızı” (Злодій парасолів); „İhtiyar serseri” (Старий бурлака); „Arapça değil mi uydur-uydur söyle” (Не кажи по-сутоарабському); „Sevmek hakkı” (Право кохання); „Bir donanma gecesi” (Ніч з ілюмінацією); „Karanlık kuyn” (Темний колодець); „Bahar hastalığı” (Весняна хвороба); „Kahraman kahvesi” (Кава героя); „Ümit mektebinde” (В школі надії), 1931; „Bir kir eğlencesi” (Розвага в полі), 1931; „Felâket karşısında” (Перед нещастям); „Gözdağı” (Залюкування); „Eski borç” (Старий борг), 1931; „Babür şahin saccadesi” (Килим шаха Бабура); „Diş ağrısı” (Зубна біль), 1931; „İstiklâl” (Воля), 1933; „Vergin hırsızı” (Злодій податків), 1933; „Hüllesi” (Недійсний чоловік), 1935; „Bir yağmur gecesi” (Дощова ніч), 1941.

Крім того Р. Нурі брав участь у різних працях і перекладах.

11. Бурхан Джахит Моркайя (Burhan Sahit Morkaya)

Цей письменник народився 1892 р. в Істанбулі й закінчив високу школу для цивільних урядовців. Багато літературних праць опублікував він у газетах і журналах. Його головною ділянкою є роман. Матеріал для них він черпає переважно з подій світової війни і післявоєнного часу. Він насамперед бажає бути проводирем молодшої генерації.

Т в о р и

„Aşk bahçesi” (Сад кохання), 1925; „Kızıl serap” (Червоний міраж), 1926; „Gönül yuvası” (Кубло серця), 1926; „Coşkun gönül” (Одушевлене серце), 1926; „Ayten” (З місяця), 1927; „Harp dönüşü” (Зворот війни), 1928; „Hizmetçi buhranı” (Криза слуги), 1928; „Bizans aksamları” (Візантійські вечори), 1928; „Karagözün fıkraları” (Мрії блазня), 1929; „Komşunun romanı” (Роман мого сусіди), 1929; „Düğülerin romanı” (Роман минулого), 1929; „Adam sağafı” (Знавець людей), 1929; „Aşk politikası” (Політика кохання), 1930; „Gazi Mustafa Kemal”, 1930; „Şeyh Zeynullah”, 193; „İzmirin romanı” (Смирнський роман), 1931; „Gâvur İmam”, 1931; „Gazinin dört süvarisi” (Чотири вершники Газі), 1932; „Bir çatı altında” (Під дахом), 1932; „Köy hekimi” (Сільський лікар), 1932; „İhtiyat zabiti” (Офіцер резерви), 1933; „Yah çarkını” (Баламут приморської вилли), 1933; „Döğün gecesi” (Ніч весілля), 1933; „Yüzbaşı Celâl” (Сотник Джеляль), 1933; „Mudanya, Losan, Ankara (Politik), 1933; „Kır çiçeği” (Польова квітка), 1934; „Sephe gerisi” (За фронтом), 1934; „Gurbet yolcusu” (Мандрівник у чужині), 1934; „Patron”, 1935; „Ademle hava” (Людина й повітря), 1936; „Alay evi” (Полковий дім), 1936; „Kurşun yarası” (Рана від пострілу), 1936; „Bir kış gecesi” (Зимова ніч), 1936; „Sevenler yolu” (Шлях коханців), 1937; „Nişanlılar” (Заручені), 1937; „Yaprak aşısı” (При-

щеплення листа), 1939; „Atatürk'ün iki cephesi” (Два обличчя Ататюрка), 1939; „Köydeki dost” (Сільський друг), 1940.

12. Рушен Ешреф Юнайдин (Ruşen Eşref Ünaydın)

Він народився 1892 р. в Істанбулі в родині військового лікаря, відвідував Галатасарайський лицей і студіював на літературному факультеті університету. Протягом довгого часу Рушен Ешреф був учителем і разом з тим працював як журналіст. Під час боротьби за волю він перейшов у ділянку політики. В другому Національному Зібранні він був депутатом від Афіюн Карагісару та у 1928 р. генеральним секретарем президента. В 1934 р. був послом у Тірані, а потім в Атенах; в 1939 р. він перейшов у такій самій ролі до Будапешту, в 1943 р. був послом у Римі; а в 1944 р. — в Лондоні.

Рушен Ешреф — есеїст і літературний критик. Прикладом є його „Müzakereler salonunda” (В салоні для розмов). Збірка „Ayrılıklar” (Розлуки) містить у собі описи особливостей життя старих істанбульців. Він прославився своїм літературним твором „Diyorlar ki...” (Кажуть, що...). Свої політичні враження з Лондонської конференції 1921 р. він переказав у „Sen Seymis hatıraları” (Спогади про Сен-Джемс). В „Geçmiş günler” (Минулі дні) він змальовує життя й заняття істанбульців за часів його юнацтва. Рушен Ешреф пише високим, важким стилем. Його шедевром є „Bogaziçi yakından” (На Босфорі).

Бувши захопленим прихильником Мустафи Кемалю, він опублікував інтерв'ю з ним щодо боротьби за Дарданелли в книжці „Anafartalar kumandanı Mustafa Kemal ile mülakat” (Розмова з командантом Анафарталар*) Мустафа Кемалем. Рушен Ешреф займався дуже багато культурою й літературою інших народів.

Твори

„Diyorlar ki...” (Кажуть, що...) 1334/1918; „Tevfik Fikret”, 1919; „İstiklâl yolunda” (На шляху волі), 1921; „İki saltanat arasında” (Між двома султанами); „Ayrılıklar” (Розлуки), 1923; „Geçmiş günler” (Минулі дні), 1924; „Sen Seymis hatıralar” (Сен-Джемські спогади); „Seçme yazılar” (Вибрані твори), 1928; „Napolyon”, 1929; „Damla-damla” (Краплями), 1929; „Çoban şiirleri” (Чобанські пісні), 1930; „Âdem oğlu” (Син Адама), 1930; „Resimli cumhuriyet kıtaatı” (Ілюстрована республіканська читанка) I — VIII, 1930; „Cumhuriyet kıtaatı” (Республіканська читанка), VI — VIII; „Yeni ilk mektep kıtaatı” (Читанка для нової початкової школи), 1934; „Beyaz geceler” (Білі ночі — переклад твору Ф. Достоевського); „Bogaziçi yakından” (На Босфорі), 1938; „Andersen masalları” (Казки Андерсена); „Rus ediplerin hikâyeleri” (Оповідання російських письменників); „Anafartalar kumandanı Mustafa Kemal ile mülakat” (Розмова з командантом Анафарталар Кемаль Пашею), 1930.

13. Фалих Рифки Атай (Falih Rifki Atay)

Цей письменник народився 1893 р. в Істанбулі і студіював в університеті літературу. Вже в 1906 р. він видав свою першу працю під назвою „Tâbişgâhî lâhuti” (Боже світло), а потім „Tecelli” (Втіха). Він опублікував дуже багато в газетах і журналах різних творів. Через організацію „Genç kalemler” він увійшов у зв'язок з національними змаганнями. Він уважається духовним передовим бійцем національної справи. Тепер він депутат від Анкари і керівник урядового органу „Ulus” (Нація). Аж до 1942 р. він видавав тижневик французькою мовою „Ankara”.

* Анафарталар — місцевість у Галіполі

Його статті, написані між 1917 — 1933 рр., зібрано в книжці „Eski saat” (Старий час). Його твори „Ateş ve güneş” (Вогонь і сонце) та „Zeytin dağı” (Оливкова гора) містять у собі спогади зі світової війни. Фейлетоністичні образки Істанбулу він подає в книжці „Roman”. Фалих Рифки є скоріше; здається, публіцистом та есеїстом. В ділянці мандрівницького репортажу він виявляється письменником виключної в своєму роді обдарованості.

Т в о р и

„Ateş ve güneş” (Вогонь і сонце), 1917; „Yeni kitap” (Нова книжка), 1928; „Yeni Rusya” (Нова Росія), 1931; „Deniz aşırı” (На другому боці моря), 1931; „Faşist Roma, kemalist Tiran ve kaybolmuş Makedonya” (Фашистський Рим, кемалістська Тірана й втрачена Македонія); „Zeytin dağı” (Оливкова гора), 1932; „Roman” 1932; „Moskova — Roma”, 1932; „Eski saat” (Старий час), 1933; „Bizim Akdeniz” (Наше Біле море), 1934; „Taymis kıyıları” (Береги Темзи), 1934; „Tuna kıyıları” (Береги Дунаю), 1938; „Türk kapalı” (Турецьке крило*), 1942.

14. Ахмет Рефік Алтинай (Ahmet Refik Altınay)

Ахмет Рефік народився 1880 р. в Істанбулі-Бешікташі, вчився в Кулелі — військовому ліцеї та у військовій школі, став офіцером, але потім довгий час учителював, спочатку як викладач географії, а далі французької мови. У 1907 р. він одержав чин капітана, а 1909 р. вступив до Генерального Штабу, де він видавав газету „Askerî mecmua” (Військовий журнал) і сам писав статті науково-військового характеру. Під час балканської війни він був військовим цензором. Після того він став членом „Tarih Encümeni” (Історичний Комітет), звільнився на пенсію, щоб цілком віддатися своїм студіям. В 1917 р. він одержав катедру історії в істанбульськiм університеті, де він викладав історію до 1933 р. Він помер 10 жовтня 1937 р. Ахмет Рефік — історик. Найбільше його цікавило все, що зв'язане з історією та культурою його батьківщини. Як науковець, він звертається до першоджерельних творів і до актів.

Неможливо подати перелік його творів в обмежених рядах цієї статті. Ця видатна людина проявила величезну літературну продуктивність. Його заслугою є те, що він збудив у масах турецького народу зацікавлення до історичних питань і замилювання до історії.

Молодша й наймолодша генерації турецьких письменників

15. Садрі Ертем (Sadri Ertem)

Садрі Ертем, що народився 1900 р. в Істанбулі, вступив до літератури порівняно пізно. Після навчання в гімназії в Юскюдарі, він студював літературознавство в університеті. Він брав участь у світовій війні і в боротьбі Туреччини за незалежність. Довгий час він працював газетним кореспондентом, а також учителем. З 1939 р. він був депутатом від Кютахія.

Садрі Ертем відомий у ділянці роману й новелі. Як переконаному реалістові, йому до впадоби особливо соціально й соціологічні питання. Він проявляє чудову обдарованість спостерігача, співчутливе серце та здорове почуття гумору. Садрі Ертема цінять у Туреччині, як представника соціального роману. До цієї ділянки належить уже його перший роман „Çıkrıklar durunca,, (Коли веретена спиняться). Книжка „Bir varmış, bir

*) Тобто турецький літак.

yoğmuş" (Було одного разу) освітлює подібним чином соціальні питання. Його зображення дуже яскраві, повсякчас випорскує гумор і здорове сприймання життя. Його роман „Düşkünler" (Занепадники) малює картину побуту однієї декадентської фамілії з часів „танзімату"*).

Т в о р и

„Sıkıklar durunca" (Коли веретена спиняться), 1931; „Bir varmış, bir yokmuş" (Було одного разу), 1933; „Silindir sapka giyen köylü" (Селянин у циліндрі), 1933; „Basağı indir, basağı kaldır" (Зруйновання фабричного комина й відбудова його), 1933; „Türk inkilâbinin karakterleri" (Характери турецької революції), 1932; „Korku" (Жах), 1934; „Hibe-Arkaik cemiyetlerde mübadelenin şekilleri ve sebepleri" (Форми й підвалини обміну в архаїчному суспільстві), 1934; „Modern Avrupa iktisat tarihi" (Економічна історія модерної Європи), 1934; „İmparatriçe ve saray" (Імператриця й дворець), 1934; „Bir vagon penceresinde" (З-за завіси вагона), 1934; „Bay yirgöl" (Пан кома), 1936; „Düşkünler" (Занепадники), 1935; „Politika felsefesi" (Філософія політики), 1935; „Üç arkadaş" (Три товариші), 1936; „Ankara-Bükres", 1937; „Bir şehrin ruhu" (Дух одного міста), 1938; „Fikir ve san'at" (Ідея і мистецтво), 1938; „Avruranın iskeleti" (Скелет Європи), 1938; „Propaganda" I — II, 1942; „Ortaokul için tarih" (Історія для середньої школи), 1941.

16. Пейямі Сафа (Peşami Safa)

Пейямі Сафа народився 1899 р. в Істанбулі. Його батько Ісмаїл Сафа визначився, як поет і письменник. Коли Пейямі Сафа було два роки, він утратив батька і тому мусив прокладати собі шлях життя самотужки. Ще дитиною він виявив надзвичайні здібності в поетичній творчості. Під час світової війни він розпочав свою письменницьку кар'єру. Спочатку це були переклади літературного характеру, потім він писав уже власні статті філософічного, педагогічного й культурницького змісту для газет і журналів. З 1936 р. він видавав протягом деякого часу журнал „Kültür haftası" (Зішток культури). Він присвятився з особливою енергією ділянці роману. Взагалі він опублікував біля 100 книжок, що однак були призначені для читання з метою розваги й тому не виявляли жодних літературних претензій. Вони з'являлися здебільшого під найменуванням „Sever Bedî". Цей письменник узяв жваву участь у культурних проблемах нової Туреччини. В газетах „Cümhuriyet" (Республіка) і „Tasvirî efkâr" (Пояснення ідей) з'являлися його статті з найрізноманітніших ділянок духовного життя. Також і для навчання він написав різні учбові книжки.

В ділянці красного письменства декілька романів зробили йому видатне ім'я й поставили його, як талановитого письменника в перший ряд молодшої генерації. Як щодо мови так і щодо змісту його романи належать до найкращих зразків сучасної турецької романістичної літератури. Особливо високої мистецької й гуманістичної цінності є його роман „Dokuzuncu hariciye kogosu" (Дев'ята палата для зовнішніх хворіб). Роман „Fatih-Harbiye" (Переможна війна) зображує найбільші перевороти в соціальному й культурному житті Туреччини. Також дуже цінним є роман „Bir tereddüdün romanı" (Роман сумніву). Той, хто шукає в цих романах інтриг і пригод, несумнівно, відкине ці книжки незадоволено. Проте в цих романах є багато цікавого й дуже сильно написані сторінки.

Л і т е р а т у р н і т в о р и

„Sözde kızlar" (Дівчата за балачками), 1923; „İstanbul hikâyeleri" (Істанбульські оповідання); „Siyah beyaz hikâyeler" (Чорно-білі оповідання),

*) Прим. ред. Танзімат — доба реформ у Туреччині в другій половині XIX ст.

1339 1923; „Ateş böcekleri” (Вогняні жучки), 1923; „Şimşek” (Блискавка), 1923; „Aşk oyunları” (Жарті кохання), 1340 1924; „Bir okşamdı” (Був вечір), 1924; „Süngülerin gölgesinde” (В сутінку багнетів), 1924; „Mahşer” (Страшний суд), 1925; „Сапан” (Душі), 1925; „Dokuzuncu hariciye koguşu” (Дев'ять палата для зовнішніх хворіб), 1930; „Fatih-Harbiye” (Переможна війна) 1931; „Attilâ”, 1932; „Bir tereddünün romanı” (Роман сумніву), 1933; „Gün doğuyor” (День народжується), 1937.

17. Есат Махмут Каракурт (Esat Mahmut Karakurt)

Цей письменник, син Махмут Недім Паші, народився 1902 р. в Істанбулі. Він студіював юридичні науки, а тепер працює вчителем. За часів замирення після першої світової війни Есат Махмут виступив у журналістичній і письменницькій діяльності.

Його перший роман „Vahşi bir kız sevdim” (Я покохав дику дівчину) з'явився в 1926 р. Цей письменник уміє захоплювати читачів. Його шедевром вважається „Son gece” (Остання ніч). Цей роман відноситься до першої світової війни і змальовує конфлікт між батьківщиною й обов'язком та між ухилами серця й коханням.

Т в о р и

„Vahşi bir kız sevdim” (Я покохав дику дівчину), 1926; „Cölde bir İstanbul kızı” (Істанбульська дівчина в пустелі), 1934; „Dağları bekleyen kız” (Дівчина, що сподівається на гори), 1934; „Allaha ismarladık” (Воля Бога), 1936; „Olünseye kadar” (Аж до смерті), 1937; „Son gece” (Остання ніч), 1942; „Aşkın alevleri” (Палаюче кохання); „Kadın severse” (Якщо жінка покохає), 1939; „Kocamı aldatacağım” (Я буду свого чоловіка дурити), 1940.

18. Суат Дєрвіш (Suat Derviş)

Біографія цієї письменниці ще нема. Вона народилася на межі минулого й сучасного століття. Її батько — Дєрвіш Паша. Вона виступила, як журналістка, під час боротьби за незалежність. В 1923 р. вона опублікувала свої перші три книжки. Її оповідання читаються добре й швидко, вони цікаві й подобаються. В її зображеннях відчувається ніжна й повна почуттів жінка.

Т в о р и

„Kara kitap” (Чорна книжка), 1339 1921; „Ne bir ses, ne bir nefes” (Який голос, яка пісня), 1923; „Hiç biri” (Нічого), 1923; „Ben, sen, o” (Я, ти, він), 1923; „Ahmet Ferdi”, 1339 1923; „Behirenin talipleri” (Ті, що залицяються до Беріпе), 1339 1923; „Beni mi” (Мене?), 1924; „Fatmanın günahı” (Гріх Фатьми), 1924; „Buhran gecesi” (Ніч переламу), 1924; „Gönül gibi” (Як серце), 1928; „Emine”, 1931; „Modeli gençler ve zavallı Peyami Safa” (Модні юнаки та бідний Пейямі Сафа), 1936; „Metresi ve ben” (Його метреса й я), 1938; „Bir kadının sonbaharı” (Осінь жінки), 1938; „Hiç” (Ніщо), 1939.

19. Хасан Аалі Йюджелъ (Hasan Âli Yücel)

Хасан Аалі Йюджелъ, унук міністра пошти Хасана Аалі, народився 1897 р. в Істанбулі. Середню освіту він здобув у Вефа-ліцеї. Під час світової війни він служив солдатом і став офіцером. Після війни ходив до Вищої Педагогічної школи, в якій і здав іспити, а потім продовжував студії на літературному факультеті університету. Пізніше він був учителем по різних школах. В 1927 р. він став генеральним інспектором у міністерстві освіти. Цю посаду він займав сім років. Потім він поїхав до Парижу.

Повернувшись звідти, він став віцедиректором Гази-Інституту для підготовки вчителів середніх шкіл. Наприкінці 1933 р. він одержав посаду генерального директора середньошкільної освіти. З 1935 р. він депутат від Ізміру, а з 28. XII. 1938 він — міністер освіти.

Хасан-Аалі являє собою не стільки гостродумного белетриста, як культурного й наукового публіциста. Свою першу працю „İntikam olsun!“ (Помстимося!) він опублікував у 1913 р. Займався він передовсім шкільною освітою в Німеччині і видав багато внесень до соціальних, педагогічних, філософських та історичних питань. Філософічними проблемами він займається у „Ruhîyat alfabeti“ (Абетка духовости) та в „Mantık ve metodoloji“ (Логіка й методологія). Йюджелъ складав також вірші, що їх було надруковано разом у збірці „Dönen ses“ (Відголосок). Йюджелъ виявляє себе в ній справжнім, глибоко почуваючим поетом, що має гаряче серце до свого народу й батьківщини.

Т в о р и

„Türk edebiyatı nünuneleri“ (Спроби турецької літератури), 1926; „Ruhîyat alfabeti“ (Абетка духовости), 1926; „Suri ve tatbiki mantık“ (Удавана й справжня логіка), 1929; „Şaman duaları“ (Молитва шамана); „Mantık ve metodoloji“ (Логіка та методологія), 1928; „San'at müsahabeleri“ (Мистецькі розмови), 1928; „Mevlâna'nın rubâileri“ (Вірші Мевляна), 1932; „Türk edebiyatına toplu bir bakış“ (Загальний огляд турецької літератури), 1932; Göte „Bir dehanın romanı“ (Роман одного генія), 1932; „Dönen ses“ (Відголосок), 1932; „Askerlik ve idare için istilâh olabilecek türkçe sözlük“ (Турецькі слова — фахові для військової та адміністративної справи) I—II, 1933; „Türk edebiyatı“ (Турецька література), 1934; „Mantık“ (Логіка), 1934; „Akşam şarkıları“ (Вечірні пісні), 1934; „İlkar“ (власне ім'я); „Fransa maarif teşkilâtında müfettişler“ (Інспектори в організації освіти у Франції), 1934; „Fransa kültür işleri“ (Культурні справи у Франції), 1936; „Pazartesi konuşmaları“ (Розмови в понеділок), 1937; „Bir türk hekimi ve tıbbâ dair manzum bir eseri“ (Турецький лікар і його ліричний твір про медицину), 1937; „Fâsil Ahmed: hayâtı ve eserleri“ (Фасіл Ахмед: життя й твори); „Sizin için“ (Для вас), 1937; „Türkiyede orta öğretim“ (Викладання в турецькій середній школі), 1938; „İçten-dişten“ (З середини й ззовні), 1938.

20. Нахит Сирри Ілтан (Nahit Sırrı İltan)

Цей письменник, син генерального директора митниць Сирри, народився в Істанбулі 1894 р. і порівнюючи пізно висунувся як літератор. Його перша книжка в турецькій мові з'явилася в 1929 р. „Kırmızı ve siyah“ (Червоне й чорне). В дальшому часі він написав багато драматичних творів, романів, оповідань та літературних есеїв. У всіх працях він виявляє тонкий смак до мистецьких і естетичних цінностей. Його не можна визначити як реаліста.

Його збірка „Eski resimler“ (Старі образки) подає картини зі старого часу. „San'atkarlar“ (Митці) вводить у ділянку мистецьких питань. „Şair Necmî Efendi'nin Bahar Kasidesi“ (Весняні касіди*) поета Неджмі Ефенді займається мистецтвом поезії. Всі ці твори спрямовані, щоб зробити мистецтво зрозумілим для турка.

Т в о р и

„Kırmızı ve siyah“ (Червоне й чорне), 1929; „Edebiyat ve san'at bahisleri“ (Літературні та мистецькі розмови), 1933; „San'atkarlar“ (Митці), 1932; „Sönmiyen ateş“ (Невгасаючий вогонь), 1933; „Eski resimler,“ (Старі образ-

* Касіди — форма віршів у турецькій, арабській та іранській літературі.

ки), 1933; „Roman ve hikâye (tetkik)“ (Роман та оповідання — аналіз), 1933; „Tarihi çehreler etrafında (tektik)“ (Навколо обличчя історії — аналіз), 1933; „Colère du Sultan,“ (франц. мовою), 1933; „Muharrir“ (Редактор), 1934; „Namusun satılmıyan kadın“ (Жінка, що не продає своєї честі); „Eve düşen yıldırım“ (Блискавка, що вдаряє в дім), 1934; „Pierre Benoit“ Gece yarısı güneşi“ (Сонце нічної рани; переклад), 1939; „Anadoluda: Yol notları“ (В Анатолії; подорожні замітки), 1938; „Kıskaçlık“ (Ревнощі), 1940; „Bir Edirne seyahatnamesi“ (Подорожня книжка про Адриянопіль), 1941; „Vadideki zambak“ (Лілія в долині; переклад), 1941.

21. Рефік Ахмет Севенгіль (Refik Ahmet Sevengil)

Рефік Ахмет народився 1903 р. в Істанбулі. За професією він учитель. Його головне покликання — журналістика й театральна критика. Його публікації з'являються в газеті „Vakit“ (Час). Крім практичних навчальних книжок, Рефік Ахмет видав збірку новель і два романи. Його перший роман — це „Sırlıklar“ (Голяки), а другий — це „Açlık“ (Голод), в якому він чудово зображає бідні й нещасні шари народу.

Т в о р и

„Istanbul nasıl egleniyordu“ (Як розважався Істанбул), 1927; „İlk mekteplere yurt bilgisi“ (Краєзнавство для початкових шкіл), 1929; „Orta mektepler ve muallim mektepleri için kıraat“ (Читанка для середніх шкіл та для вчительських семінарів), 1932; „Bizim istedigimiz edebiyat“ (Література, якої ми хочемо), 1933; „Yakın çağlarda türk tiyatrosu“ (Турецький театр у найближчому часі), 1934; „Sırlıklar“ (Голяки), 1936; „Açlık“ (Голод), 1937; „Köyün yolu“ (Шлях села), 1938; „Perdenin arkası“ (За занавіскою), 1941; „Sevilen avı“ (Полювання на газелей); „İmralı“ (Назва одного острова в Мармуровому морі).

22. Сабахаттін Алі (Sabahattin Ali)

Цей поет народився 1907 р. в Айвалику і ходив до вчительської семінарії в Істанбулі. Між 1928 — 30 рр. він студював у Німеччині. Пізніше він працював учителем у Туреччині; наостаннє — в театральній школі в Анкарі.

Спочатку Сабахаттін виступив зі збіркою віршів „Dağlar ve ruzgâr“ (Гори й вітер). Але його сила й успіх полягають в оповіданнях. Цей письменник — натураліст, пошукує свій матеріал із життя й звертає притім свій зір переважно на анатолійське село й більське життя. Перша збірка його новель, що з'явилася в 1935 р. — „Degirmen“ (Млин) уже виявляє Сабахаттіна Алі, як одарованого повістяра. Найкращим твором у цій збірці є „Kanal“, що стосується трагедії одного селянина. Роком пізніше з'явилася друга збірка його новель — „Kağrı“ (Волячий віз). Оповідання цієї зб.рки особливо видатні з огляду на їх мистецьку цінність і виняткову повістярську техніку.

Т в о р и

„Dağlar ve ruzgâr (Гори й вітер), 1934; „Degirmen“ (Млин), 1935; „Kağrı“ (Еіз), 1936; „Kuysaklı Yusuf“ (Юсип з Куюджаку), 1937; „Ses“ (Голос), 1937; „İçimizdeki saytan“ (Чорт, що є в нас), 1940; „Esirler“ (Полонені); „Tağhite girip vak'alar“ (Знамениті історичні події, переклад з німецького); „Yeni dünya“ (Новий світ), 1943; „Kürk mantolu madonna“ (Мадонна в хутряному манти), 1943.

23. Решат Еніс Айґен (Reşat Enis Aygen)

Цей письменник, син офіцера Селім Ширри, народився 1909 р. в Істанбулі і ходив до високої комерційної школи. Своє юнацтво він провів у різних містечках Анатолії. В 1930 р. він перейшов до журналістики і розпочав із судових репортажів. У 1930 р. з'явилася збірка його новель — „Kilicim sürüyorum” (Я витягаю свою шаблю). Наступна збірка його новель вийшла в 1932 р.: „Kanun namına” (В ім'я закону). Особливу до нього увагу викликав його роман „Gong vurdı” (Гонґ ударив). Тепер він є редактором газети „Haber” (Вісті).

Еніс є яскравим натуралістом. Він зображає сумні картини й трагічні ситуації з життя тих бідних людей, що живуть на вулиці, на війні або в нужді. В цьому він виявляє гарну вдачу спостерігача та живу силу уявлення. Його стиль рівний і ясний. Всі його оповідання читаються з напруженням. Проблему юнацтва заторкнув цей поет в „İlk sukutu hayal” (Перше розчарування).

Т в о р и

„Kilicim sürüyorum” (Я витягаю свою шаблю), 1930; „Kanun namına” (В ім'я закону), 1932; „Gong vurdı” (Гонґ ударив), 1933; „Konuştu” (Він сказав), 1935; „Afrodit buhudanında bir kadın” (Жінка кадить Афродиті), 1939; „Kaldırımların kokusu” (Запах тротуару).

24. Саїт Фаїк Абасийянік (Sait Faik Abasıyanık)

Цей поет, що народився в Адапазари, ходив до високої школи в Брусі та студював у Греноблі. Він працював, після свого повернення, вчителем у купецькому середовищі. Перша збірка його новель називається „Semaver” (Самовар). Наступна збірка новель носить назву „Şahmerdan” (Молот). Цей письменник намагається всіми способами впливати реалістично. Він замінює колишні цінності почуття технічними й механічними кулісами. Але він завжди просвічує також внутрішній і духовний момент, — щодо цього Саїт Фаїк здається перебуваючим у своїй сфері. Це мистецтво, як він бачить і зображає картини життя, здається його властивим мистецтвом, сила якого також полягає в інтимності.

Т в о р и

„Semaver” (Самовар), 1936; „Sarniç” (Цистерна), 1936; „Şahmerdan” (Молот), 1940.

25. Кенан Хулюсі Кораї (Kenan Hulûsi Koraı)

Цей письменник народився 1905 р. в Істанбулі й належить до літературної групи „Yedi meşale” (Сім смолоскипів), в якій він є єдиним прозаїком. Аж до своєї передчасної смерті (23. V. 1943) він був редактором газети „Vakit” (Час), що в 1935 — 1938 р. називалася „Kırun” (Століття).

Спочатку Кенан Хулюсі публікувався в „Servet-i Fünun” (Багатство наук), потім у „Meşale” (Смолоскип) і в „Muhit” (Оточення). Його статті й оповідання виділяються властивим тільки йому стилем і виявляють гнучку мову. У цього поета є фантазія й смак. Його перша публікація називається „Bir yudum su” (Один ковток води). Його остання збірка новель — „Bir otelde 7 kişi” (Сім осіб в одному готелі) — є зразком розважального читання правдивого белетристичного характеру. У цього письменника гарний стиль і він — цікавий оповідач.

Т в о р и

"Bir yudum su" (Один ковток води), 1929; „Bir yarasa bir kıza âşık oldu" (Кожан був закоханий у дівчину), 1925; „Bahar hikâyeleri" (Весняні оповідання), 1939; „Son örüş" (Останній поцілунок), 1940; „Bir otelde 7 kişi" (Сім осіб в одному готелі), 1940; „Beşer dakikalık hikâyeleri" (П'ятихвилинні оповідання); „Osmanoflar" (Османовці).

26. Йяшар Набі Найир (Yaşar Nâbi Nayır)

Йяшар Набі народився 1908 р. в Юскюпі й ходив до 1929 р. в Галатасарайський ліцей. Він належить до фундаторів культурного об'єднання „Yedi meşale" (Сім смолоскипів). В літературній ділянці цей письменник дуже багатобічний. Він і вірші складав, і романи та новели писав, а крім того є автором драматичних творів і зразків римованої прози. Але, в наслідок своїх міцних наукових інтересів, він переважно літературознавець і критик. В багатьох статтях він висловився в питаннях сучасного духовного життя.

Найголовнішою ділянкою в Йяшара Набі є поетичне мистецтво. Але і в своїх прозових творах він виявляє досконалий стиль і високу техніку. Його „Plâni saadet" (Боже щастя) — це жива й повна гумору розповідь про одну подію. Форма роману служить письменникові для зображення характерів і ситуацій. Особливо він захоплюється аналізом головних дівчих осіб.

Т в о р и

„Kahramanlar" (Герої), 1929; „Bir kadın sölüyor" (Жінка каже), 1931; „Homer — Odise", 1931; „Onar misra" (Десятки піввіршів), 1932; „Âdem ve Havva" (Адам і Ева), 1932; „Mete" (власне ймення), 1932; „İnkilâp çocukları" (Діти революції), 1933; „Beş devir" (П'ять періодів), 1933; „Köyün namusu" (Честь села), 1933; „Bu da bir hikâye dir" (І це є також історія), 1935; „Balkanlar ve türklük" (Балканці і турецтво), 1936; „Edebiyatımızın bugünkü meseleleri" (Зразки нашої сучасної літератури), 1937; „Genç neslin en güzel hikâyeleri" (Найкращі оповідання нової генерації), 1938; „H. de Balzac: «Kolonei Şaber»" (переклад), 1938; „İkimiz" (Ми двоє).

27. Бекір Ситки Кунт (Bekir Sitki Kunt)

Цей письменник походить з Антакійї, де він народився в 1905 р. Він студював правничі науки. З 1939 р. він депутат від Хатайї. В літературному світі Бекір Ситки визначився новелями. Він — реаліст. Через те, що він походить із провінції, він звертає свою увагу на селян і зображає блискуче думки, почуття й поведінку анатолійської людности. Насамперед Бекір Ситки в 1933 р. виступив зі збіркою „Memleket hikâyeleri" (Сільські оповідання). Наступна його збірка називається — „Her kes kendi hayatını yaşar" (Кожний живе своїм власним життям). Його оповідання читаються без нудьги: це є чудове розважальне читання, але не більше того. Характеристично, що цей письменник ніколи не впливає настирливо, а залишає читачеві самому власти власний висновок.

Т в о р и

„Memleket hikâyeleri" (Сільські оповідання), 1933; „Kendi talkında salkıtm" (Вино з самонадхненням), 1937; „Arzu ile Kanber" (Канбер і Арзу), 1940; „Her kes hayatını yaşar" (Кожний живе своїм власним життям), 1941.

28. Мюккерем Кяміль Су (Mükkerrem Kâmil Su)

Ця письменниця народилася 1906 р. в Брусі. Її початковий твір, роман „Sevgim ve ıstırabım” (Моє кохання й моє страждання) появилася в 1934 р. В наступному році письменниця опублікувала роман „Bu kalp duracak” (Це серце спиниться).

Т в о р и

„Sevgim ve ıstırabım” (Моє кохання й моє страждання), 1934; „Bu kalp duracak” (Це серце спиниться), 1935; „Dinmez agrı” (Його нескінчена біль), 1937; „Istıranca eteklerinde” (На схилах гір Істіранджа), 1939; „Sus uyanması” (Мовчи: він не повинен проснутися), 1940; „Çirkinap sular” (Скаламучені води), 1941; „Ateşten damla” (Крапля вогню), 1942.

Післяслово автора

Якщо я подав тут огляд сучасної турецької літератури, то цей виклад не претендує в жодному разі на вичерпність. Для цього в моєму розпорядженні, на жаль, надто мало було матеріялів, і тому я міг спиратися виключно на твір проф. Отто Шпіса (Spies) — „Сучасна турецька прозава література”, з якої взято майже всі відомості щодо турецьких письменників, почасти дослівно. Подібним робом і плян мого викладу я запозичив з його твору.

В датах подано рік появи першого видання даного твору. Якщо даний твір має на собі дату за мохамеданським літочисленням, то ця дата стоїть перед наведенням року християнського літочислення.

Від редактора. Цим висловлюю щирю подяку П. д-ру О. Прицакові за його допомогу в моїй праці лексикографічними довідками.

BIBLIOTHEQUE UKRAINIENNE
SIMON PETLURA
6, rue de Palestine - 75019 PARIS
FRANCE

З м і с т

	стор.
Пояснення від редактора	5 — 6
Передмова	7 — 8
Письменники передкемалівського періоду:	
1. Өмер Сейфеддін	9 — 10
2. Рефік Халіт Карай	10 — 11
3. Якуп Кадрі Караосманоглу	11 — 12
4. Халіде Едіп Адивар	12 — 13
5. Хюсейн Рахмі Гюрпінар	13 — 14
6. Хамдулла Супхі Танрійовер	14 — 15
7. Ака Гюндюз	15 — 16
8. Ерджюмент Екрем Талу	16 — 17
9. Махмут Йисарі	17 — 18
10. Решат Нурі Гюнтекін	18 — 19
11. Бурхан Джахіт Моркайя	19 — 20
12. Рушен Ешреф Юнайдин	20
13. Фалих Рифки Атай	20 — 21
14. Ахмет Рефік Алтинай	21
Молодша й наймолодша генерація турецьких письменників:	
15. Садрі Ертем	21 — 22
16. Пейямі Сафа	22 — 23
17. Есат Махмут Каракурт	23
18. Суат Дервіш	23
19. Хасан Аалі Йюджелъ	23 — 24
20. Нахіт Сирри Ілтан	24 — 25
21. Рефік Ахмет Севенгіль	25
22. Сабахаттін Алі	25
23. Решат Еніс Айген	26
24. Саїт Фаїк Абасійяник	26
25. Кенан Хулюсі Корай	26 — 27
26. Йяшар Набі Найир	27
27. Бекір Ситки Кунт	27
28. Мюккерем Кяміль Су	28
Післяслово автора	28

ВИДАННЯ

Українського Суходолового Інституту

1. ТИМІШ ОЛЕСЮК — Мапа Української Метрополії з поясненнями, Київ, 1944 (31 x 22), стор. 10 і 1 мапа,
2. ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЗБІРНИК — Книга перша. Ваймар 1945 (31 x 22), стор. 50.
3. Веде — Сучасний мент і наші завдання. Герсфельд 1945 (31 x 22), стор. 4. Відбитка.
4. Статут парафії Української Автокефальної Православної Церкви. Герсфельд 1945 (31 x 22), стор. 4. Відбитка.
5. СИЛЬВЕСТР, Єпископ — Церковний Устрій в Україні. Київ 1945 (31 x 22), стор. 38.
6. МИКОЛА ЛВИЦЬКИЙ — Дух Базару. Київ 1946 (31 x 22), стор. 19.
7. Іван Багрянний — Чому я не хочу повертатись до СРСР? Відень 1946 (31 x 22), стор. 16.
8. В РІЧНИЦЮ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТИ. 22 січня 1946. Женева 1946 (31 x 22), стор. 12.
9. ДО УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН В ЕМІГРАЦІЇ. Женева 1946 (31 x 22), стор. 10.
10. ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЗБІРНИК — Книга друга. Київ 1946 (31 x 22), стор. 40.
11. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Нотатка до питання про тризуб. Женева 1946 (31 x 22), 14 стор. і одна ілюстрація. Відбитка.
12. ТИМІШ ОЛЕСЕВИЧ — Мапа Соборної України і сумезних заприязнених країн. Женева 1946 (30 x 21), 14 стор. тексту і мапа розміру 65 x 90.
13. ЮРІЙ ЛИПА — Київ — Вічне Місто. Женева 1946 (31 x 22), 15 стор. і одна світлина. Передрук.
14. ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ РЕЛІГІЙНИЙ ЗБІРНИК — Книга перша. На чужині 1947 (31 x 22), 86 стор. і 5 світлин та 1 мапка.
15. ЮРІЙ ЛИПА 1940 — 1944. Збірник, I. Женева 1947 (31 x 22), 49 стор. і 21 ілюстр.
16. ТИМІШ ОЛЕСЮК — Сіра Україна. Женева 1947 (31 x 22), стор. 36 і одна мапа.
17. ТИМІШ ОЛЕСЮК — Північні межі Української Матірної Держави, 2-ге вид. Женева 1947 (31 x 21), стор. 34, 1 світлина та 1 мапка.
18. ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ РЕЛІГІЙНИЙ ЗБІРНИК — Книга друга. На чужині 1948 (31 x 22), стор. 76 і 8 ілюстрацій.
19. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — До проблематики життя й творчости Юрія Липи. На чужині 1948 (31 x 22), стор. 21 й 1 ілюстр.
20. МАКСИМ СУХИЙ — Тиміш Гнатович Олесюк-Олесевич. На чужині 1948 (31 x 22), 15 стор. і одна світлина.
21. УКРАЇНА СОБОРНА. Збірник під редакцією Д-ра Т. Олесюка (друкується).

Українського Морського Інституту

1. ЮРІЙ ЛИПА — Чорноморська доктрина. Варшава 1940 (31 x 12), стор. 124 + 6.
2. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Туреччина. Бібліографічні матеріали. Варшава

1940 (31 x 22), стор. 68.

3. Г. І. БРАТІАНУ — Початки торгівлі на Чорному морі. Варшава 1940 (31 x 22), ст. 42.
4. ОЛЕГ КУЛИНЯК — Чорноморська проблема в українській промисловості. Варшава 1941 (31 x 22), стор. 50 і схема.
5. ІВАН ШОВГЕНІВ — Чорне море. Гідрографічний нарис Чорного моря та його басейну. Варшава 1941 (31 x 22), стор. 112 і карта.
6. АНАТОЛЬ ОГІЄНКО — Комунікаційне летунство в Чорноморському просторі. Сучасний стан і можливості розвитку. Варшава 1941 (31 x 22), стор. 32 і 2 схеми.
7. ІВАН ШОВГЕНІВ і ВАЛЕНТИН САДОВСЬКИЙ — Український Чорноморський Інститут. Програма діяльності. Варшава 1941 (31 x 22), стор. 20.
8. ЮРІЙ ЛИПА і ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Чорноморський простір. Атлас. Схеми рисував Ст. В. Варшава 1941 (31 x 22), стор. 46.
9. ДМИТРО НЕСТЕРЕНКО — Організація адміністрації морських портів України. Одеса 1941 (31 x 22), стор. 34 і 3 схеми.
10. ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЗБІРНИК. — Книга перша. Одеса 1942 (31 x 22), стор. 68 і 1 схема.
11. ЮРІЙ ЛИПА — Емоційні первні в Чорноморському світогляді. Одеса 1942 (31 x 22), стор. 15. Відбитка.
12. МАКСИМІЛІАН ПЛЕЧКО — Українська Гетманська фльота 1918 р. Стилий нарис. Одеса 1942 (31 x 22), стор. 17. Відбитка.
13. ЮРІЙ ЛИПА — Чорноморська доктрина. Друге видання. Одеса 1942 (31 x 22), стор. 165 і 1 мапа.
14. ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЗБІРНИК — Книга друга. Одеса 1942 (31 x 22), стор. 67 і 4 арк. схем.
15. ІЛАРІОН, Архієпископ — Церква під монголами в 13 — 14 столітті. Одеса 1942 (31 x 22), стор. 33.
16. ІЛАРІОН, Архієпископ — Український Запорозький скит на Афоні. Одеса 1942 (28 x 20), стор. 16 і 1 ілюстр. Відбитка.
17. ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЗБІРНИК — Книга третя. Одеса 1943 (31 x 22), стор. 64 і 2 ілюстрації.
18. СТЕПАН РУДНИЦЬКИЙ — Українська справа зі становища політичної географії. Друге видання з передмовою Л. Биковського. Одеса 1943 (31 x 22), стор. 150.
19. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Іван Шовгенів. 1874 — 1943. Біо-бібліографічні матеріали. Одеса 1943 (31 x 22), стор. 4 і одна ілюстрація.
20. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Напрямі Всеукраїнської Високошкільної політики. В порядку дискусії. Одеса 1943 (31 x 22), стор. 6. Відбитка.
21. ІВАН ФЕЩЕНКО-ЧОПІВСЬКИЙ — Проблема технічного високошкільництва в Україні. В порядку дискусії. Одеса 1943 (31 x 22), стор. 4. Відбитка.
22. ЮРІЙ ЛИПА — Міг Півдня. Одеса 1943 (31 x 22), стор. 7. Відбитка.
23. ІЛАРІОН, архієпископ — Русикон на Афоні. Холм 1943 (31 x 22), стор. 11 і одна ілюстр.
24. ВІТОЛЬД КЛІНГЕР — Аріяна Флавія з Нікомідії „Плавання довкола Понту Евксінського” (Чорного моря). Одеса 1944 (31 x 22), стор. 13. Відбитка.
25. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Степан Рудницький. Біо-бібліографічні матеріали. Одеса 1943 (31 x 22), стор. 14 і одна ілюстр. Відбитка.
26. ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЗБІРНИК Книга четверта. Одеса 1944 (31 x 22), стор. 73 й одна ілюстрація.
27. ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЗБІРНИК — Книга п'ята. Одеса 1944 (31 x 22), стор. 79 і 1 схема.
28. ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЗБІРНИК — Книга шоста. Одеса 1945 (31 x 22), стор. 40.

29. ВАСИЛЬ ДУБРОВСЬКИЙ — „Батько Нестор Махно”... Герсфельд 1945 (31 x 22), стор. 26. Відбитка.
30. ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЗБІРНИК — Книга сьома. Одеса 1946 (31 x 22), стор. 44 і одна мапка.
31. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Апостол Новітнього Українства (Юрій Липа). Київ 1946 (31 x 22), стор. 9. Відбитка.
32. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з ранньої історії Приозів'я. I. До історії Танаїса. (Плян міста). Одеса 1946 (31 x 22), стор. 16. і 1 ілюстрація. Відбитка.
33. СТЕПАН ГАЄВСЬКИЙ — „Александрія” в давній українській літературі. Одеса 1946 (31 x 22), стор. 8. Відбитка.
34. МАРКО АНТОНОВИЧ — Чи були Кімерійці в Україні? Одеса 1946 (31 x 22), стор. 15. Відбитка.
35. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Могила князя Святослава. Женева 1946 (31 x 22), стор. 13 і 1 ілюстрація.
36. ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЗБІРНИК — Книга 8. Женева 1946 (31 x 22), стор. 54 і 2 ілюстрації.
37. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з ранньої історії Приозів'я. II. Антична колонізація Приозів'я. Женева 1946 (31 x 22), стор. 20 і 2 ілюстр.
38. ТЕОДОР РАЙНАХ — Мітридат Евпатор Базілевс Понтійський. Женева 1946 (31 x 22), стор. 14 і 1 ілюстрація. Відбитка.
39. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з ранньої історії Приозів'я. III. Бібліографія до питання за античну колонізацію Приозів'я-Пониззя Дону. Женева 1946 (31 x 22), стор. 15. Відбитка.
40. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Чорноморський факультет Таврійського Державного Університету. З коррефератом доц. Дра М. Антоновича. Женева 1946 (31 x 22), стор. 10. Відбитка.
41. ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЗБІРНИК — Книга дев'ята. Женева 1946 (31 x 22)-ст. 48 і один аркуш ілюстрацій.
42. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Апостол новітнього українства (Юрій Липа), 2-ге вид. Франкфурт/Майн 1946 20,5 x 14,5), стор. 8.
43. МАРКО АНТОНОВИЧ — Скитія і Єгипет в античному письменстві. Женева 1946 (31 x 22), стор. 15. Відбитка.
44. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з ранньої історії Приозів'я. IV. Скільки було Танаїсів? Женева 1946 (31 x 22); стор. 9. Відбитка.
45. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Шостиліття діяльності Укр. Суходолового Морського та Океанічного Інститутів. Женева 1946 (31 x 22), стор. 7 і одна ілюстрація. Відбитка.
46. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з ранньої історії Приозів'я. V. Дослідження Нижне-Гниловського городища. Женева 1946 (31 x 22), стор. 19 і 1 ілюстр.
47. ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЗБІРНИК — Книга десята. Женева 1947 (31 x 22), стор. 10 і 1 аркуш ілюстр.
48. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з ранньої історії Приозів'я. VI. Досліди сарматського некрополю та селища біля ст. Н. Гниловської. Женева 1947 (31 x 22), стор. 18 і один аркуш ілюстр. Відбитка.
49. ВАСИЛЬ ГЛАЗКОВ — Козача проблема. Женева 1947 (31 x 22). стор. 16. Відбитка.
50. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з історії Приозів'я. VII. Антична торгівля на Приозів'ї. Женева 1947 (31 x 22). стор. 27 і 1 мапка.
51. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з історії Приозів'я. X. Візантійська торгівля та культура в Приозів'ї — басейні-Дону. Женева 1947 (31 x 22), стор. 27 і 1 мапка.
52. ВАСИЛЬ ДУБРОВСЬКИЙ — Україна й Крим в історичних взаєминах. Женева 1946 (31 x 22), стор. 44.

53. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з історії Приозів'я. IX. Демографічний парис сармато-алан. Женева 1947 (31 x 22), стор. 19.
54. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з історії Приозів'я. XI. Генуезько-Венеційська доба 13 — 15 ст. Женева 1947 (31 x 22), стор. 18.
55. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з історії Приозів'я. XII. Старий город (Старочеркаська станиця). Женева 1947 (31 x 22), стор. 18.
56. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з історії Приозів'я. XIII. Женева 1947 (31 x 22), стор. 24 з кольоровою мапкою.
57. ЮРІЙ ЛІПА — Чорноморська доктрина. Третє видання з передмовою Льва Биковського. Женева 1947 (31 x 22), стор. 95, дві світлини й 1 мапка.
58. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Іван Шовгенів, 1874 — 1943. Біо-бібліографічні матеріали. Друге видання. Женева 1947 (31 x 22), стор. 14 і 3 світлини.
59. ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЗБІРНИК — Книга одинадцята. Женева 1947 (31 x 22), стор. 90 і 2 ілюстр.
60. ПЕТРО КУРІННИЙ — Вадим Михайлович Щербаківський. (З нагоди 70-років життя). Женева 1947 (31 x 22), стор. 14 і світлина. Відбитки.
61. ВАСИЛЬ ДУБРОВСЬКИЙ — Туреччина між молотом і кувалдою. На чужині 1947 (31 x 22), стор. 23. Відбитка.
62. МИХАЙЛО МІЛЛЕР — Студії з ранньої історії Приозів'я. VIII. Сарматська матеріальна культура. Женева 1947 (31 x 22), стор. 22 та 1 аркуш ілюстр.
63. ГАЙНЦ ГРІСБАХ-ТУГАН — Новітнє турецьке письменство. Під редакцією проф. В. Дубровського. На чужині 1948 (20,5 x 14,5), стор. 23.

Українського Океанічного Інституту

1. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Великодержавні проблеми України. Київ 1942 (31 x 22), стор. 23 і 1 схема. Відбитка.
2. ІВАН СВІТ — Український Національний Дім в Харбіні. Одеса-Харбін 1943 (31 x 22), стор. 42 і 4 світлини. Передрук.
3. ІВАН СВІТ Український Далекий Схід. З передмовою та поясненнями Василя Кійовича. Одеса-Хабаровськ 1944 (31 x 22), стор. 37 і 1 мапа.
4. МАПА ЗЕЛЕНОЇ УКРАЇНИ — Одеса-Хабаровськ 1944 (73 x 49). Передрук.
5. ТИМІШ ОЛЕСЮК — Зелена Україна. Одеса 1944 (31 x 22), стор. 47 і 1 мапа.
6. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Україна над океаном. Одеса 1945 (31 x 22), ст. 19.
7. ОКЕАНІЧНИЙ ЗБІРНИК — Книга перша. Одеса-Володимир 1946 (31 x 22), стор. 31.
8. АНДРІЙ КАЧОР — Американська Україна. Женева 1946 (31 x 22), стор. 9. Відбитка.
9. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Україна над океаном. Друге вид. Одеса-Володимир 1946 (31 x 22), стор. 16. Відбитка.
10. ХАРТІЯ Об'єднаних Націй. Женева 1946 (31 x 22), стор. 30.
11. ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ — Україна над океаном. Третє вид. Франкфурт н/Майном 1946, in 8°, стор. 23.
12. ОКЕАНІЧНИЙ ЗБІРНИК — Книга друга. Женева 1946 (31 x 22), стор. 41 й 1 ілюстр.
13. РОМАН КОРДА — Зелена Україна в час другої світової війни. Женева 1946 (31 x 22), стор. 9. Відбитка.
14. ІВАН БАГРЯНИЙ — Україна біля Тихого Океану. 2-ге вид. Женева 1947 (31 x 22), стор. 18 і 1 мапка.
15. ОКЕАНІЧНИЙ ЗБІРНИК — Книга третя (друкується).